

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KRT 18 SZÁM
TELEFON: 1-363-6L

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

ELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGÓ
FÉLÉVRE 10 PENGÓ

A gazdasági ügyosztály érdekességei Nyílt levél tíz zsidó méltóságos úrhoz

Ismét elfojtották az ellen- véleményt a VI. község- kerület közgyűlésén

Élesen bírálták a felszólalók a községkerület vezetőségének működését

A különböző zsidó közületek gyűlésein egyre gyakrabban fordul elő, hogy a felszólalók teljesen eltérve az összejövetelek tárgykörétől, teljes figyelmüket kizárólag az úgynevezett „nyilas-veszedelemnek” szentelik, úgy, hogy azoknak a kérdéseknek tárgyalására, melyekkel tulajdonképpen foglalkozniok kellene, nem kerül sor, vagy azok csak mellékes formában kerülnek tárgyalásra. Az antiszemita izgatás okozta veszedelmet mi éppúgy ismerjük, mint azok, akikről fentebb szóltunk, de az a véleményünk, hogy mindazok, akik veles erősen kiszínezetten és túlzott formában foglalkoznak, *nem tesznek ezzel jó szolgálatot sem az országnak, sem a zsidóságnak.* Nem tesznek jó szolgálatot azért, mert az ilyen kiszínező és túlzó beszédekkel, az ilyen „ég a ház” hangulatkeltéssel csak felesleges pánikot okoznak, anélkül, hogy a veszedelmer csökkentenék. Akkor, amikor a ház ég, az első feladat a lakókat megnyugtítani és ezzel a fegyelmettséggel az óltást előmozdítani. A rémület hatása alatt álló tömegekből hiányzik az a cél-

tudatos és átgondolt törekvés a veszedelemtől való menekülés irányában, mely pedig a menekülés, lehetőségének előfeltétele.

Ettől eltekintve szilárd meggyőződésünk, hogy a pánikhangulat keltésének már csak *azért sincs létjogosultsága, mert a kormány, mely végre is elsősorban felelős az ország rendjéért és nyugalmaért, mindent meg fog tenni, hogy azok a veszedelmek, melyeket a fentemlített közületi gyűléseken vázoltak be ne következzenek.*

Miután pedig ezt azok, akik a pánikhangulatot kiszínezett felszólalásaikkal felkeltik maguk is tudják, azt kell gondolnunk, hogy vagy jóhiszeműen, de meggondolatlanul eselekednek, vagy pedig a hangulatkeltésnek *megvan a célja.* Az a célja, hogy a pánikhangulatban ne kerüljön sor azoknak a problémáknak letárgyalására, melyeknek rendezése ugyan *elsősorban lenne feladatuk ezeknek a közületeknek,* mindenestre sokkal inkább, mint a politika körébe vágó témák megvitatása, de melyek egyeseknek kellemetlenek, vagy nem kívánatosak. Ebben a feltevé-

sünkben megerősített bennünket a VI. községkerületnek *legutóbb lezajlott közgyűlése,* melyen ismét ennek a mellébeszélésnek és pánikhangulatkeltésnek láttuk például, aminek, egyesítve azoknak a zavarókórusoknak működésével, melyeket ecélből a kültelkekről rendelt be a községkerület vezetősége, valóban meg is volt az az eredménye, hogy azok a kitűnő községkerületi tagok, akik nincsenek megelégedve a községkerület ügyeinek jelenlegi vezetésével, komoly érvekkel telt, megfontolt, szenvedélymentes beszédeiket, vagy nem mondhatták el, vagy csak igen csekély részükben.

A közgyűlésről egyébként a következő tudósítással szolgálunk:

A közgyűlés

Stern Samu elnök megnyitotta a közgyűlést. Meghatott szavakkal számolt be a zsidóság nagy vesztességéről, melyet Kohner Adolf báró s dr. Glücksthal Samu elhunytával szenvedett el, majd megtette elnöki előterjesztését, melyből a jelenlevők igen keveset halottak annak rendkívül halk tónusa miatt.

Az elnöki jelentéshez elsőnek, dr. Boda Ernő kormányfőtanácsos szolt hozzá, aki annak egyhangú elfogadását ajánlotta.

A következő szónok dr. Rosenfeld Mátyás kispesti főorvos volt, aki a *nyilasveszedelemmel* foglalkozott igen hosszadalmasan és

Dr. Friedmann Ignác a titkos és lajstromos választójogért

A közgyűlés első érdemleges, a tárgysorozatba vágó beszédét dr. Friedmann Ignác kormányfőtanácsos mondotta, aki nagykonceptiójú beszédében mindenekelőtt szemére vetette a községkerület vezetőségének azt a negligáló magatartást, melyet a közgyűlés tagjaival szemben tanusított, amikor nem tartotta őket érdemesnek arra, hogy a költségvetést és zárszámadat írásban terjessze eléjük és ezzel lehetővé tegye annak komoly elbírálását, amikor pedig ezt még a legkisebb községkerületek is megtették.

Élesen bírálta ezután a községkerület elnökségének ténykedéseit és változta azokat a bajokat, melyek a felekezeti életben mutatkoznak. Megállapította, hogy ezeknek a bajoknak kiküszöbölése el sem képzelhető másképp, mint azáltal, hogy úgy Pesten, mint az ország nagyobb hitközségeiben életbeléptetik a titkos és lajstromos választójogot, úgy, ahogy az már Budán és Szegeden érvényben van.

Dr. Friedmann Ignác objektív és elfogulatlan bírálatát csak a legnagyobb nehézségek között tudta elmondani, mert a zavarókórus állandó közbeszólásokkal és zajongással akarta lehetetlenné tenni a beszéd elmondását. Annak, hogy mennyire csak a zavarás volt a cél, bizonyítéka az, hogy már akkor kezdődött a zajongás, amikor dr. Friedmann Ignác beszéde elején azt javasolta, hogy dr. Glücksthal Samu halálára való tekintettel halasszák el a közgyűlést egy későbbi időpontra és alakuljon át az ülés gyászüléssé. A kültelki zajongóknak még ez a kegyeletlen gondolat sem tetszett, ami érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy akkor nem lehetett volna a közgyűlést azon a címen, hogy a temetés közvetlenül küszöbön áll, a minimális idő alatt lefolytatni és esetleges további kel-

élenk színekkel esetelve a kispesti zavargásokat.

Utána dr. Vineze Jakab pest-erzsébeti tag Stern Samuéról mondott igen szép emlékbeszédet, de a közgyűlés tulajdonképeni témakörét ő sem érintette.

lemtlen bírálatokra is sor kerülhetett volna. Ennek ellenére megállapítható, hogy a beszéd a közgyűlésnek azokra az objektív tagjaira, akiknek a téma jelentősége és az elmondottak tartalma volt fontos mély hatást gyakorolt. Ezek igen helytelenítették az állandó lármát, ami kifejezésre jutott akkor, amikor

Vida Jenő

felsőházi tag, nyilván abban a téves hiszemben, hogy az ellenzék zajong, igen éles kritikában részesítette a lármázókat. Pedig az ellenzék az egész idő alatt a lehető legesendesebb és méltóságosabb magatartást tanusította,

Gesztes Ferenc kritikája

A közgyűlés nivójának fokmérője, — kezdte el beszédét Gesztes Ferenc, — szellemi emelkedettségének értékmérője, ha az elnökség által előterjesztett javaslatokat és jelentéseket a közgyűlés tagjai nem fogadják el minden kritika nélkül, hanem alapos és mindenekfelett tárgyilagos bírálatot alkalmaznak ama kérdések fölött, melyek *nem alkalmasak arra, hogy hitközségeink javát szolgálják, vagy a zsidóság ügyeit előbbre vigyék*. Minden közületben jogos a kritika, csak nem szabad meddőnek lennie és minden bírálat mellett is józan ítéletet kell magunknak abban az értelemben konstruálni, vajjon mi az, ami az elnökség javaslatában üdvös, ami a közösség javát szolgálja, mert bármiképpen is gondolkodjunk az egyes javaslatok fölött, bármilyen eszközöket vegyünk is igénybe a cél elérésére, a *lényeg mindig a hitközségek, illetve az egyetemes magyar zsidóság üdve legyen*.

Ilyen alapelvek lerögzítése után kezdem meg bírálatomat az elnökség működéséről és mindjárt kifogásolom, hogy a *községkerület nagy érdemű elnöksége az egyes közgyű-*

nem hagyta magát semmiféle hangoskodó közbeszólásokkal provokálni és némán fürte a zajongók átlátszó célszerű és rendeltetésű handabandázásait.

Mint mondtuk, Vida Jenő felháborodottan rótta meg a lármázókat és tiltakozott az ellen, hogy ilyen vészes időkben ily alacsony nivó nyilvánult meg a közgyűlésen.

A következő hozzászóló Gesztes Ferenc volt. Miután róla köztudomású, mint a budai autonómia párt vezérééről, hogy nem rajong a községkerület jelenlegi vezetőségéért és vezetéséért, a zavarókórus azonnal működésbe lépett és igyekezett lármázásával és közbeszólásaival legalább is túlharogni kellemetlen megállapításait. Bár a nagy lármában néha alig lehetett hangját hallani, Stern Samu elnök annak ellenére, hogy egy előző beszéd folyamán kijelentette, hogy azokkal szemben, akik a szónokokat zavarják (persze nem ellenzéki szónokok) fog jární, ezalkalommal életkintett mindenféle figyelmeztetéstől. Gesztes Ferenc azonban ennek ellenére elmondhatta beszédének túlnyomó részét.

lések előtt nem tájékoztatja a tagokat sem az elnöki jelentés tartamáról, sem pedig a költségvetésről, pedig mennyivel helyesebb volna, ha a jelentést és költségvetést előre ki nyomatná, azokat megküldenék a tagoknak, hogy mire idejövünk, előre kiforrott bírálatot mondhasunk a vezetőség gestiójáról. Enélkül csak sötétben tapogatózunk és sohasem tudhatjuk, hogy az elnöki tanács mit talál a közgyűlés elé. Hogy az eddigi módszer helytelen, azt a tények eléggé igazolják, mert ezt már jó néhány év óta tagja vagyok a VI. községkerületnek és tudom, hogy e nemes testületben a magyar zsidóság legkiválóbbjai foglalnak helyet, mégis csak ritkán hallottam olyan átfogó értékű tartalmas beszédet, mely ügyünknek hasznára vált volna. A múlt évben is az egyik szónok az elnök közéleti munkásságát dicsőítette és azt ajánlotta, hogy érdemei elismeréséül egyhangulag válasszuk meg a községkerület elnökévé, a másik beszélt országos politikáról, községi ügyekről, a forradalmak alatti bátor magatartásáról, és a harmadik ugyan- csak önmagával foglalkozott, az an-

tiszemítizmus leküzdésére irányuló nagyszerű munkásságával, ellenben — bocsanat a kifejezésért, tartalmat, életrevaló eszmét, mely az üldözött magyar zsidóság javát szolgálná, alig halottam. Helyesnek és a cél szempontjából elengedhetetlenül

szükségesnek tartom tehát, hogy a jövőben az elnökség a közgyűlési meghívóval kapcsolatban nyomtatásban küldje el nekünk az elnöki beszámolót és a költségvetést.

Stern Samu elnök: Kívánságát teljesíteni fogom.

Buda és Pest harca

GESZTES FERENC: A Pest és Buda között immár évek óta dúló viszályról kívánok szólni, s ebben a kérdésben tisztán lásson a közgyűlés minden egyes tagja, mert meg vagyok győződve, hogy az egyoldalú beállítottság folytán sokan helytelenül ítéli meg a mi három éves küzdelmünket.

Buda nem akar mást, mint hogy békében hagyják, és úgy amint a budai elöljáróság minden testvérhitközség autonómiáját tiszteletben tartja, megköveteli, hogy más hitközség, — a jelen esetben a pesti hitközség — budai ügyekbe bele nem avatkozzék. Buda békében akar élni és az elöljáróság kötelessége, hogy a hitközség alapszabályaiban lefektetett feladatokat minden rendelkezésére álló eszközzel megvalósítsa.

És mégis mit látunk t. Közgyűlés? Három év óta valóságos hadjáratot indít a pesti hitközség elnöke, — aki egyuttal a VI. községkerületnek és az Orsz. Iroda elnöke is — Buda ellen, hogy autonómiájától megfosssa és ezt a régi, neves hitközséget hatalmi érdekszférájába bekebelezze. Három év óta szakadatlanul folyik a harc Buda leigázásáért és a cél érdekében minden eszközt igénybe vesznek és mert a budai hitközség tagjainak túlnyomó része elöljáróságával az élén a beolvastási törekvésekkel szembeszállt, Budát úgy állítják be a magyar zsidóság közvéleménye előtt, mint amely renitens magatartásával a magyar zsidóság egységét megbontani törekednék. Pedig

az egységnek semmi köze sincs ahhoz, hogy Buda, vagy más hitközség egy harmadikkal egyesül-e vagy nem, gazdasági közösségbe lép-e, vagy nem;

az egység szempontjából az a fontos, hogy a hitközség vezetősége Istennel, hazával és a társadalommal szemben metgeszi-e kötelességét.

A tárgyilagosság elve megköveteli annak a beismerését, hogy Stern Samu elnök úr öméltsága a pesti

hitközség érdekében *lelkes és nagy munkásságot* fejt ki és Buda elleni hadjáratát is bizonyára a pesti hitközség iránti ragaszkodása magyarázza, ám ha öméltsága rajongó szeretettel viseltetik hitközsége iránt, miért veszi zokon, ha mi, budaiak, ugyanolyan gyermekei szeretettel viseltetünk hitközségünk iránt, miért veszi zokon, ha a budaiak, ugyanolyan gyermeki szeretettel állják körül az ősi hitközséget, mint a jó gyermek szerető édesanyját és minden lehető elkövetünk, hogy ennek a patinás hitközségnek önmegrendelkezési jogán esorba ne essék.

A Buda beolvastására irányuló törekvés, amit az újabb időkben az „együtműködés” hangzatos jelszavával próbálnak palástolni, nem helytálló, mert *Buda földrajzi fekvésénél fogva sem alkalmas arra, hogy ez a nagy kiterjedésű városrész körzet nivójára degradáltassék.* Ha Pesten a hitélet fejlesztése szempontjából új templomokra van szükség, az fokozottabb mértékben áll Budára is, amint hogy mi lépésről-lépésre hitfeleink különböző anyagi megterhelhetése nélkül *meg is valósítjuk* ebbeli szándékainkat. Pestnek iskolák kellenek, nekünk is az a vágyunk, hogy *Budán egyelőre még egy elemi iskolát és legalább egy középiskolát felállítassunk*, mert a Kelenföldön, vagy Ujlakon lakó zsidó gyerekektől mégsem kívánhatjuk, hogy a Szent Domonkos u. zsidó gimnáziumba járjanak. Szükségünk van iskolákra

már azért is, mert *a zsidó iskola óvja meg leginkább a jövő generációt a kikeresztelkedés fenyegető veszélyétől.* Azt mondják a pesti kórház és ambuláriumuk elsorvadnak, mert a Budára való átköltözés folytán kevesebb ott az adóbevétel. Ez az érv sem helytálló, mert a kórház fenntartja önmagát és egyébként is nekünk is van kórházunk és ambuláriumunk és minden törekvésünk odairányul, hogy ezeket az intézményeinket, — amelyeknek eddigi működése is kifogástalan — *fejlesztésük és nagyobbsítuk. Mi is gondoskodunk a szegényekről, a bajba jutottakról és az elaggottakról, nekünk is vannak kulturális intézményeink, cserkészcsapatunk, táncotthonunk, talmud-tóra intézményeink*, szóval mi is tudjuk, hogy mivel tartozunk a zsidó kulturának és a hitélet fejlesztésének. Az egység kifelé nem szenved tehát esorbat, ha Pest mellett a többi hitközségek is fejlődnek, virágoznak, maguk intézik ügyeiket, amihez ősi joga van Budának is.

Nagy hibát követ el tehát a t. Elnökség, amikor Budát úgy egyszerűen el akarja törölni a föld színéről és mi budaiak szinte *megdöbbenünk a merészségen, hogy a pesti hitközség vezetősége, irányítása, financiális támogatása mellett miképp dülték fel a békés Buda életét.*

Amikor Gesztes Ferenc beszédének most következő részéhez érkezett, a látma oly méreteket öltött, hogy azt már képtelen volt túlharogni. Így a következő passzust el sem mondta. Miután azonban a beszéd el nem mondott részének szövege rendelkezésünkre áll, azt is közöljük, hogy annak ténymegállapításait is ismerje olvasóközönségünk és megítélhesse, milyen szellem az, mely az ilyen objektív és megdönthetetlen igazságú kritika elmondását is megakadályozza:

Amikor a pesti hitközség altisztje kézbesít budai meghívót

Amikor három évvel ezelőtt az u. n. *unifikációs mozgalom* megindult, a pesti hitközség egy altisztje kézbesítette nekem egy-két budai hittestvérünk aláírásával ellátott felvilágosító iratát, illetve gyűlésre való meghívóját és a pesti hitközség elnöke előttem is megismételte *ama büszke kijelentését, hogy*

az unifikációs mozgalomra

annyi pénzt költ, amennyi csak kell

és neki mindegy, hogy ki áll a mozgalom élére, a földolog, hogy Budát leigázza és annak renitens elöljáróságát eltávolítsa. Aztán jöttek a nyomtatványok garmada száma, gyűjtötték az aláírásokat pesti élharcosok darabonkint 50 fillérért, bemutattak 5.000 aláírást, melyek

között zsidók és kersztények, kike-rezstelkedett nők és férfiak, aggasztyánok és gyermekek egyaránt voltak. Az aláírások alapján nagy választmányt csináltak, melybe egy *hat éves fiút is beválasztottak*. 1934 november 15-re a Budai Vigadóban nagygyűlést hívtak össze, melynek pódiumán helyet foglaltak az ú. n. zsidó közéleti előkelőségek és óriási beszédeket tartottak az egyesülés mellett, a legagilisabb szónok, egy olyan előkelőség volt, aki *pár hónappal később már a Szent István bazilikában imádta Istent*. A nagygyűlés óriási fiaskóval végződött, mert hitünk, hogy a 400 főnyi hallgatóságból csak 50 volt budai, míg a többi *Pestről kommandírozták át*. *Ezután unifikációnak irodát nyitottak a Döbrentei téren és vezetője a pesti hitközség egyik alkalmazottja lett*. Olesó vacsorákat rendeztek a Budai Vigadóban egy pengőért olyan vacsorát adtak 400 embernek, ami fejenként legalább 3.—pengőbe került.

Mondanom sem kell, hogy az éharcosok által összegyűjtött 5.000 aláírást felterjesztették a miniszteriumhoz, bemutatván, hogy ime Buda nagy többsége a fuziót akarja. Az idei budai választások erre az eredményre aztán alaposan rácafoáltak, mert az *ösválasztók túlnyomó többsége az autonómiát akarja* és így az Országos Iroda az 5.000 aláírás bemutatásával a miniszterium előtt *óriási kudarcot szenvedett*. A választásokról egyébként még beszélnek.

1935. március 31-én folyt le a *budai Chevra Kadisa választása*, amelyet az ellenfél részéről már *Pest rendezett*. Eppler főtitkár úr a választás napján ott tartózkodott az ellentábor irodájában és onnan intézte a kocsikat, küldette a táviratok ezreit a Chevra tagoknak, *éjjel egész Budát felijesztették a sürgönyhordók*. Csak úgy szórták a pénzt, mint ha annak más rendeltése mint Chevra választás, egyáltalán nem volna. *Szántó Jenő*, az Orsz. Iroda alelnök úra pedig a választások előtt elmondotta *Biró Géza* ömeltóságának, hogy

lehet az ő jelöltjük, mint Chevra elnök, de csak úgy, ha a képviselőtestületben egyetlen autonomista sem foglal helyet.

Egész nap „*a szerretetet*” hirdetik és „*éjjel is őrt állnak a magyar zsidóság szomorú éjszakájában*” de a *Chevra politikát visznek be és a szerint akarják a gemilus-cheszedet gyakorolni, hogy valaki autonomista, vagy fuziós-e?* Persze, a Chevra választás is *balul ütött ki*

A megakadályozott templomépítés

Történt aztán, hogy a budai hitközség közgyűlése elhatározta a *lágymányosi templom építését*. Amikor hitközségünk előjárósága az építési engedélyt megkérte, *néhány közismert exponens beadással fordult a polgármesterhez, melyben az engedély elutasítását kérték* azzal az indokolással, hogy Budának nincs pénze, tehát belebukik az építkezésbe. Még ez sem volt elég, hanem, mikor a polgármester az engedélyt mégis megadta, *Pestről állandóan kilincseltek a mérnöki ügyosztálynál, hogy az építés megkezdését megakadályozzák*. Ez sem sikerült nekik, mindezek dacára nekünk *sikerült egy gyönyörű templomot felépíteni*, melynek munkálatait, ha ma kellene megkezdeni, pont 50.000 pengővel kerülne többé, mint amennyit a templom építésére fordítottunk. Csak zárjelben jegyzem meg, hogy 1938-ban a templom összes költségei kifizetést nyernek, tehát nem kell félni sem a pestieknek, sem az unifikáció híveinek, hogy könnyelmű adósságot csináltak.

Eljutottunk a választásokig, de ezeket sem tarthattuk meg idejében, mert félték a bukástól, tehát a miniszteriumnál közbenjártak az elhatalasítás miatt, pedig már a Döbrentei téri iroda is kiesinek bizonyult, tehát a Zsigmond-u. 1. alatt béreltek négyszobás párthelyiséget, ahol óriási személyzettel dolgoztak. Az

Az iskolai idényre

a vidéken lakó izraelita szülők, ha gyermeküket a fővárosban jól akariák elhelyezni, úgy forduljanak VIRÁG GYULÁHOZ, ahol szigorúan rituális elsőrangú ellátás, gondos felügyelet és kitünő nevelésben részesülhet — két három fiúgyermek.

Az összes középiskolák és a Zeneakadémia közelében. A legjobb referenciák!

Gim: Virág Gyula Budapest VI., Ó-ulca 42. H.

részükre és azok az unifikációsok, akiket mi loyálisan, saját elhatározásukból beválasztottunk a képviselőtestületbe, nyilván valami felsőbb parancsra lemondtak tisztsgükről, mert ők a „szerretetet” csak fuziós vezetés mellett gyakorolják.

irodavezetők persze *itt is a pesti hitközség alkalmazottjai*. A nagy személyzetet, akik közül sokan 50 filléres órabéreket kaptak, hetenkint fizették ki és a pénzért a pesti hitközség hivatalába mentek hétről-hétre, a vállalkozást úgy alimentálták, mint az a vállalatoknál szokásos. *A levelek tízezei mentek szét, OMKE és ipartestületi tagoknak, orvosoknak, ügyvédeknek, tanároknak, köz- és magánhivatalnokoknak*. Közben a nyomtatványok ezrei érkeztek feleinkhez, mert minden számottevő pesti egyéniség felszólította budai ismerőseit az unifikációhoz való csatlakozásra. Lapot is indítottak és azt hétről-hétre *hátezer példányban* küldték szét a budaiaknak, hogy felvilágosítsák őket a fuzió szükségességéről. Aztán elérkezett a választás napja, melyen *az autók szédái* szállították a híveket. Éjjel pedig a régi recipe szerint a *sürgönyök ezreit* küldték a szavazókhoz, hogy szavazatukkal a fuziót támogassák. A választási helyiség előtt *pesti szavalókörösök* mulattatták a közönséget, a legképtelenebb hazugságokkal. Plakátok százaival ragasztották tele a házakat és mindez semmit sem használt, mert *Buda intelligens közönsége az autonómia mellett tört lándzsát* és ők megbuktak. Az sem utolsó dolog, de jellemző az *irányított felekezeti sajtó tárgyilagosságára, hogy a budai előjáróság megválasztásáról egy árca betűt sem írt*, pedig ezek a sajtótermékek még a szilas-balhási hitközség közgyűléséről is hasábos cikkeket közölnek. Ezek csak szemelvények amiket itt elmondtam, mert a részletekről és az epizódokról napokig tudnék beszélni. Csak *jellemezni akartam a közgyűlési elnök úr Buda iránti tárgyilagosságát* és annak a kérdésnek felvetését, vajjon olyan rendezettek-e a magyar zsidó hitközségek ügyei, hogy három évig Budával kellett foglalkozni és azt a rengeteg pénzt, melyet az agitációra felhasz-

náltak, nem lehetett volna-e a leg-
égetőbb szükségletek kielégítésére,
mint

- Az antiszemitizmus elleni küz-
delem.
- Kikeresztelkedések ügye,
- Állástalanok elhelyezése,
- Intézmények fejlesztése,

e) Szegények és betegek gyámoli-
tása, stb. fordítani.

A beszédnek most következő ré-
szét ismét elmondhatta Gesztes Fe-
renc, miután a láрма időközben
annyira lecsillapodott, hogy végre
ismét hallani lehetett a hangját. A
következőket mondotta tehát be-
széde befejezéseül:

Buda békét akar

Buda békét akar és én a *budai közgyűlés által választott, községkerületi tagok nevében szólítom fel a községkerület elnökét, és az Orsz. Iroda alelnökét, Szántó Jenő urat, hogy a Buda elleni harcot szüntessék be, és odahassanak, hogy a béke mielőbb helyreálljon, és ha ezt megtenni nem tudnák, vagy nem akarnák, az Orsz. Iroda vezetését olyan férfiaknak adják át, akik nem partikuláris érdekeket képviselnek, hanem az egyetemes magyar zsidóság javáért szállnak síkra.*

Az elnökség irányában bizalommal nem viseltetem, a jelentést *nem fogadom el.*

Dr. Kriszhaber Adolf tiltakozása

Gesztes Ferenc beszéde után a közgyűlés többsége *elfogadta az elnöki jelentést*, majd következett a *községkerületi bírák kisorsolása*. Itt *dr. Friedmann Ignác* azt kívánta, hogy a sorsolást *pártatlan bizottság* intézze és ennek alkalom nyújtassék, hogy meggyőződhessen arról, hogy az összes jogosított tagok neve el van az urnában helyezve, nehogy tévedésből *bárkinek a neve is kimaradhasson*. A zavaró kórus természetesen ezt az indítványt is nagy lármával fogadta és lehurrogta, az elnöklő *Stern Samu* pedig bejelentette, hogy már a közgyűlés előtt hetekkel *ily irányú kéressel fordult hozzá a budai hitközség*, de ő ezt elutasította. Ezzel szemben felkérte *dr. Kriszhaber Adolfot*, a budai hitközség elnökét, hogy ha ez őt megnyugtatja, a sorsolást maga ejtse meg.

Stern Samu felszólítására a budai hitközség *ősz elnöke, dr.*

Kriszhaber Adolf kijelentette, hogy a *legnagyobb sajnálatára nem áll módjában a megbízást, mely számára csupán technikai munkát, a nevek kihúzását az urnából, jelent, elvállalni, ha nem adatik mód arra, hogy ellenőrzést is gyakorolhasson. Dr. Kriszhaber Adolf* gerinces magatartása *mély hatást* tett a közgyűlés lelkiismeretesen gondolkozó tagjaira, mire *Stern Samu* sietve felkérte *dr. Fábíán Bélát*, hogy a sorsolást ejtse meg, aki ezt elvállalta.

Mégegyszer a „Mimikri“

— Válasz Korein Dezsőnek —

Írta: BERÉNYI SÁNDOR dr.

Lapunk legutóbbi számában „Mimikrik pedig nem leszünk” felírással voltál szíves reflexióidat „Mimikri” címen megjelent cikkemre megtenni és nyilashoz illő „bátorsággal” szögeztetted le azt az álláspontodat, hogy hagyjuk békében a pájeszt és ennek kockázatát dacosan viselő „jámbor” zsidókat.

Kedves Barátom, volna hozzád néhány kérdésem, mely a vitát talán előbbre viszi.

Először is légy szíves megmondani, hogy a nagy hajtincs és a rendetlen szakáll, *mint vallási dogma*, hol található megírva?

Ha ez a vallásosság szimbóluma, miért nem ékesíted magad vele, ha pedig csak a lengyel zsidók régi szokása, — miért ne volna lehetséges őket erről a furesza gusztusukról leszoktatni?

Azért, mert a pájeszes páciensnek nézete szerint az antiszemiták

A sorsolás megejtése után megválasztották egyhangulag a bíróság *elnökévé dr. Blauner Mórt*, a budapesti ügyvédi kamara elnökhelyettesét, *alelnökévé pedig dr. Fábíán Béla*, ny. min. tan. ügyvédet.

A bíróság tagjai letették az esküt, majd *dr. Glücksthal Samu* temetésére való tekintettel az ellenzék szónokai elálltak a szótól. *Dr. Friedmann Ignác* arra való hivatkozással, hogy az elnök szerint ugyanis legközelebb új közgyűlés fog tartatni, nem kívánta írásban benyújtott és lapunk mult számában már ismertetett indítványainak ezuttali tárgyalását, de bejelentette, hogy ezeket a *legközelebbi közgyűlésen elő fogja terjeszteni*. Így azután a többség vita nélkül *elfogadta* a községkerület elöljárósága által szóbelileg ismertetett *zárszámadást és költségvetést* és ezzel az ülés véget ért.

nem őt, hanem Baron tanárt gyűlölik, vajjon nem volna-e célszerű minden kultúrigényről lemondani és az egész zsidóságot pájeszre uniformizálni?

Égészen biztos, vagy-e abban, hogy aki pájeszt hord, az minden kétséget kizáróan vallásos zsidó és nem gondolod-e, hogy itt csak apáról fiúra szállott megrögzött szokásról és csökevényről van szó?

Tudod-e, hogy a pájesz-dísz viselők a földkerekségen élő zsidóknak csak igen-igen csekély töredékét képezik és ezeknek is csak csekély ezreléke járta a zsidó vallási tudományokban, a tömeg pedig tudatlan és pária-életet él?

Ha ez igaz, miért alkalmazkodják a kultúralt zsidóság a pájesz hordókhoz és nem megfordítva?

Valóban hiszed-e, hogy ez a viselkedés az önérték megnyilvánulása és nem pusztán fanatizmus, mely-

Japán, orosz, török nyelvórák

BERLITZ-SHOOLBAN

ID., Vörösmarty-tér 2., I. em. Tel. 187-46c.

nek semmi rációja és semmi jogosultsága nincsen, akár törtérelmi, akár vallási szempontból?

Végül engedje meg azt a tiszteltteljes kérdést, hogy kinek a nevében jelentetted ki olyan kurtán, és főlényesen, hogy nem vagytok hajlandók asszimilálódni, nem lesztek „mimikrik”?

A magad személyéről és a bizád hasonló európai emberekről nem beszéltél, hiszen ti már régésrég asszimilálódtatok, — konzervatív felfogástok ellenére — nyelvben, módorban, ruházatban egyaránt, tehát azt kell föltételeznem, hogy a pár száz Magyarországon élő pájeszes hitsorsostól van megbízásod ilyen nyilatkozattételére.

Orosz és Lengyelországot nem számítva, úgvan hány százaléka és milyen rétege a zsidóságnak jár kaftánban vagy sárga foltnak beillő öltözékben, pájesszel és gondozatlan szakállal? Kétségtelenül igen elenyésző a számuk, de — sajnos — éppen különleges é visszatetsző viseletüknél fogva ez a pár percent jobban feltűnik, mint a sok-sok normálisan öltözőkódó a többi lakosságban elvegyülő civilizált zsidóság.

Ha egy nagy pohár ragyogóan aranyos színű nemes borba egy légy beleesik, úgyebár mindenki csak a legyet fogja látni és undorral gondol arra, hogy az isteni nedüből csak egy kortyot is igyék. Így válik általánosítássá az a kevés pájeszes és hosszú szakállú szerencsétlen alak is. Mellékes, hogy ez csak ürügy, de tetszetős ürügy a gyűlölködés szítására. Ha egyikkel-másikkal szóba állnának a tájékozatlan és megtévesztett emberek, rájönnének, hogy a pájeszes és a rút külsőségek mögött, jólelkű, alázatos polgár húzódik meg szerényen, bocsánatot kérve, hogy élni merészel.

A Te okoskodásod szerint tulajdonképen a sok millió civilizált zsidóságnak volna kötelessége a „jámbor”, „dacos” és „önérzetes” pájeszesek szokását követni, ha ez olyan dícséretre méltó! Nem gondolod-e, hogy talán mégis inkább a törpe kisebbségnek kell alkalmazkodnia nem is annyira a keresztény társadalom szokásaihoz, mint a túlnyomó többségben levő hitsorsosokhoz, mégpedig arra való tekintet nélkül, hogy ez a zsidóság helyzetén segít-e vagy sem, megszűnteti-e a zsidógyűlöletet vagy sem.

Én egy árva szóval sem mondtam azt a képtelenséget, hogy a pájeszes levágatásával azonnal és automatikusan jobb világ lesz és egyszerűben megszűnik minden zsidógyűlölet. Ez álokoskodás. Eppen úgy, mint az is, hogy minden embernek jussa van hozzá, hogy úgy járjon-keljen, ahogy neki tetszik, mert szerinted az ellenkező nézet a legegységibb szabadságjogba ütkezőnek.

Én nem Korein barátomhoz intéztem felhívásomat, hanem ezekhez a szerencsétlen pájeszesekhez, abban a reményben és biztos tudatban, hogy a kevésbé kuruc legények a konzervatív táborból, akik velem egyetértenek, módját fogják keresni, hogy a lengyel zsidó származású, itt élő és esetleg száz év előtt magyar állam-

Dr. Glücksthal Samu

Súlyos gyásza van a magyar zsidóságnak: Dr. Glücksthal Samu felsőházi tag, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának örökös tagja, a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettese és oktatásügyi előjárója meghalt.

Dr. Glücksthal Samu közéleti jelentőségéről arról a kiemelkedő szerepről, melyet az országos s városi politikában, a magyar jogszolgáltatásban s a magyar zsidóság felekezeti életében játszott, úgy érezzük felesleges beszélnünk. Az olyan kaliberű emberek élete, mint amilyen Dr. Glücksthal Samu volt, minden a köz számára érdekes mozzanattal már régen közismertek, amikor a nekrológok szomorú korszaka elkövetkezik és ezek a búcsúztatók nem is lehetnek mások, mint összefoglalói mindannak, amit korábban már számtalanszor megállapítottak, ismertettek és leszögeztek. Sokat dolgozott, nagyot alkotott és nagy sikereket ért el. Erős ember volt és egész férfi volt. Terjesztője volt a kulturának, támogatója a magyar zsidóság kulturtörékvéseinek. Elmulása nagy vesztesége a magyar életnek és külön súlyos erőcsökkenése az oly súlyos veszedelmek fenyegette magyar zsidóságnak, melynek jogaiért mindig teljes erővel és bátran küzdött.

Ahhoz a jelentőséghez, melyet Dr. Glücksthal Samu a főváros életében képviselt, volt méltó az *impozans*

poigárságot szerzett hittestvéreket felvilágosítsák és egy kellemetlen, visszatetsző szituációt megszüntessenek.

Aki ezeket a sárga foltzerű viseltette még buzdítja, rossz szolgálatot tesz a zsidóságnak, mely semmi súlyt nem helyez arra, hogy a fanatizmus és visszamaradottság szerepeljenek a vallásosság és zsidó önérték őrei gyanánt. Nekünk csak az *Egyistenhit, a tízparancsolat és a szombat fontos*. Ezek a művelt zsidó ember szentségei. És legyen szabad Korein barátom hízegő szavaira azt felelnem, hogy amit írt, csak az „ellentmondás ősi szelleme” dik-tálta neki, mert ha ez volna a meggyőződése, neki kellene a „jó” példával előljárnia.

részt, mely a Hősök Emléktemplomának udvaráról utolsó útjára kíséerte. A temetésen a felsőházat dr. Gaár Vilmos ny. kuriai bíró, felsőházi tag, a székesfővárost dr. Szendy Károly polgármester és Salamon Ferenc tanácsnok képviselték. Megjelent természetesen testületileg a Pesti Izr. Hitközség teljes előjárósága, valamint az intézmények vezetői, de képviseltették magukat a testvérhitközségek is. Az Országos Izr. Iroda megbízásából Szántó Jenő alelnök, az Orthodox Iroda részéről Kahán-Frankl Samu elnök és dr. Reiner Imre főügyész voltak jelen a temetésen, a Chevra előjárósága szintén teljes számban volt ott a végtisztességen Krammer Miksa elnök és dr. Endrei S. Henrik igazgatóval az élén és impozans számmal vett részt a gyászünnepélyen úgy a felsőház, mint a képviselőház, valamint a főváros társadalmának vezető egyéniségei.

Dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi megrázó búcsúbeszéde után a Pesti Izr. Hitközség nevében Stern Samu elnök, a Chevra nevében dr. Dési Géza, a Nemzeti Egység Pártja fővárosi szervezete képviselőjében dr. Gaár Vilmos méltatták dr. Glücksthal Samu érdemeit, utánuk dr. Blauner Mór, dr. Balkányi Kálmán dr. Stein Emil, dr. Sebestyén Károly, dr. Szemere Samu és dr. Turóczy-Trostler József búcsúztatták a magyar zsidóság nagy halottját.

A rákoskeresztúri temetőben dr. Fischer Gyula imája után dr. Boda Ernő búcsúzott el az Egyesült Lippóvárosi Kőr nevében dr. Glücksthal Samutól.

A gazdasági ügyosztály érdekességei

Vértés Emil gazdasági előljáró és a dologi kiadások

Irtta: HAMOS GYULA

A pesti hitközség 4/4 milliós költségvetésében nagy szerepet játszanak az 1.640.000 pengős személyzeti kiadások mellett az 1.576.000 pengővel szereplő dologi kiadások. 18 féle csoportosításban vannak felvéve azok a cikkek, melyek évente 10.000 pengőnél nagyobb összegben szerepelnek a zárszámadásban. Így pl. kötszer 50.010 P, lakatos és bádogos munkák 67.185 P, műszer 64.668 P, nyomtatvány 28.576 P, szappan, tisztítószér, mosás, 16.875 P, élelmezés 368.122 P, fehérnemű, ruha, 45713 P, gyógyszer 132.462 P stb.

Szükségesnek tartjuk, hogy ezzel is foglalkozzunk a nyilvánosság előtt, hogy így is felébredszük a hitközségi tagok érdeklődését, kik igen jól tudják, hogy rájuk nemesak a templombajárás, s a vallás megtartásának kötelezettségei hárulnak, hanem azoknak az anyagi eszközöknek előteremtése is az ő vállalkra nehezedik, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a hitközség valláserkölesi kulturális és karitatív feladatának meg tudjon felelni.

Lapunk vállalta azt a természetes feladatot, amely egyszersmint kötelesség is, hogy a nyilvánosságot tájékoztassa minden olyan mozzanatról amely anyagi vonatkozásban van ezekkel a feladatokkal, illetve a hitközséggel.

A zsidóságra mindenkor rossz idők jártak, ma is, és a multban is, és hogy ha egymás között kritika — és nem támadás, ahogy szeretnék azt feltüntetni, — hangzik el, az még *nem kútmérgezés és az egység megbontása*. A kútmérgezés baktériumait éppen azok hintik el, akik oktalan hangoskodással védnek egy tarthatatlan rendszert s elnémitani akarnak minden jogos bírálatos és ellenőrzést. A tárgyilagos kritikára tárgyilagos választ kérünk, s akkor minden felhőrdülés felesleges.

A dologi kiadásokkal kapcsolatban figyelmünk Vértés Emil előljáróra, a kiváló szónokra, terelődött, ki legutóbb a Páva-utcai kultúrház felavatása alkalmával — mondott beszédet.

„Mi igenis merjük és elég gyakran, fesztelen nyíltsággal és őszin-

teséggel meg is mondjuk a véleményünket, — mondotta többek között — ott is, akkor, ahol és amikor hitközségünk és felekezetiünk egyetemessége érdekében erre szükség mutatkozik.” — Rosszindulatúnak és valótlan rémhíreknek állítja be ezután, amit a hitközségben uralkodó elnöki és főtítkári diktatúráról „koholnak”. Végül megveregeti ragaszkodása és szeretete jeléül elnökének vállait és átnyújtja elismerése pálmáját a fáradhatatlan és szinte a csodával határos munkabírású Eppler Sándor főtítkárnak.

Vértés úr a hitközség legfontosabb ügyosztályának a gazdasági ügyosztálynak az előljárója. Hogy mit jelent gazdasági előljárónak lenni, idézzük a hitközség „Alapszabályai” 67. §-át.

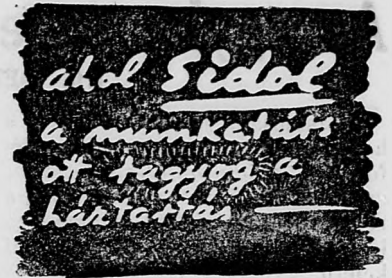
„A gazdasági előljáró és az általa vezetett ügyosztály működési körébe tartozik: a hitközségi ingatlanokra és ezek jövedelmére való felügyelet; az előljáróság, a választmány, vagy a képviselőtestület által elhatározott építkezések és javítások ügyei, a hitközségi és ha külön szabályzatok ellenkezőt nem tartalmaznak — a hitközséghez tartozó intézmények gazdasági szükségleteinek beszerzése az előljáróság által alkotott szabályzat szerint; az összes felszerelések karbantartása; a hitközségi kórházak ügyei az intézményi előljáróval és az általa vezetett ügyosztállyal együttesen.”

Működése kiterjed tehát úgy szólván a hitközség egész vagyosára, s így szükséges, hogy az ügyosztály élén egy nagy hatáskörrel rendelkező, energikus, önzetlen és pártatlan személy legyen.

Ezek után halkan megkérdezzük az előljáró úrtól:

Emlékezik-e az előljáró úr, hogy említett beszédével ellenkezőleg *nyilatkozott privát társaságban éppen a diktatúrával és Eppler főtítkárral kapcsolatban?* Vagy ez csak politika? Vagyis másképp beszél az egyén és másképp az előljáró! Vagy ezt hívják „lélekhasadás”-nak?!

Van-e tudomása az előljáró úrnak, hogy az a szegény adófizető hittestvér, aki álmatlan éjszakák

után elhatározza, hogy árajánlatot ad be szakmájába vágó cikkek szállítására, még választ sem kap, dacára a sürgetéseknek, s így elképzelhető, hogy nagy összeggel károsodhat a hitközség, mert talán egy olesőbb ajánlat papírkosárba került.

Szerény véleményünk szerint ennek valószínűleg a hibás adminisztráció az oka, mert nem volna szabad előfordulni, hogy egy iktatott ügydarab — még ha negatív is az elintézése, — *válaszolatlanul maradjon*.

Emlékezik-e előljáró úr, hogy egy ajánlattevő, ki éveken keresztül hiába jelentkezett, hogy szólítsák fel ajánlattételre, végre Ön elé került, s amikor férfias őszinteséggel megmondta tapasztalatait, az volt a válasza, hogy *„ott vásárolok, ahol akarok.”*

Csendesen megjegyezzük, hogy ez nagy tévedés, mert a hitközség nem Vértés úré. Vértés Emil tényleg ott vásárolhat, ahol akar, de mint gazdasági előljáró nem, hanem kötelessége a köz érdekét nézni.

Van-e tudomása, hogy a zsidó kórházban az élelmezés minden orvosi kiválósága mellett állandó kifogás tárgya. Tartott-e már *váratlan vizsgálatot* a hús és egyéb cikkek átvételénél? Hogy ez nem tartozik Önre, hanem az adminisztrációra, nem fogadhatjuk el. Ez lehet kényelmes álláspont, de a szakelőljárónak ki kell venni a részét a munkából s nem mindent egy tisztviselőre bízni.

Van-e tudomása, hogy a közmunkák és szállítások *nem nyilvános versenytárgyalások* úján adatnak ki, és így esetleg lehetséges, hogy nem a legolesőbb és egyben legjobb ajánlat alapján történik a szállítás.

A hitközség elnöke kijelentette, hogy a tárgyilagossá és józan kritikát szívesen veszi, reméljük, tanulni fog sorainkból.

Az egyke és egyse pusztításai

Irtá: DÉNES BÉLA

A zsidóság, jobban mondva a hazai zsidóság legsúlyosabb s jóformán *gyógyíthatatlan baja az egyke s az egyse pusztításaiban* rejlik. Mnt már előző cikkemben is megemlítettem, a baj nem mai keletű, gyökerei visszanyúlnak a háború előtti időkbe s természetesen az antiszemitizmus hullámai csak elmérgesítették a bajt, de nem azok okozták. Már a 900-as években rámutatott egyik tanulmányában *Frisch Ármin* dr. arra, *mily vézes tünet a magyar zsidóság szempontjából a zsidóságnak a falvakból történő egyre nagyobb mérvű elvándorlása s a városokba való beköltözése!* Ez a folyamat azóta sem szűnt meg, sőt mondhatni, hogy jóformán befejeződött. A magyar zsidóság ma már igen nagy többségében városlakó, az összszidóság fele Budapesten él s ha a Budapesttel szoros összeköttetésben álló, villamosal, autóbusszal elérhető környékbeli városokat is számításba veszem, mint Ujpestet, Kispestet, Pestszenterzsébetet, Pestszentlőrincet stb. akkor nyugodtan állíthatom, hogy a négyszázezer főnyi magyar zsidóságból háromszázezer közvetlenül Budapesten, illetve Pestkörnyéken lakik. (Érdekes különben, hogy míg Budapest balpartjának, vagyis Pestnek zsidó lakossága egyre csökken, addig a jobbparté, vagyis Budáé egyre emelkedik. Hogy ez nyilvánvalóan összefüggésben áll a Pesti Izr. Hitközség ügyeivel is, ahhoz kétség sem fér).

Márpedig a földnek, falunak mindig megvan a maga konzerváló, megtartó s szaporító ereje, míg a nagyváros föltétlenül destruál, lélekben-testben egyaránt. A falusi zsidó *zárt közösségben él*, akár családi legyen ez a közösség, akár hitközségi, a városi zsidó ellenben vagy egészen laza közösségben él, vagy — semilyen közösségben. A családi közösséget megszünteti a gyilkos kenyérharc, mely az egyes családtagokat szét-szórja s legfeljebb percekre hozza össze, gyakran még percekre sem, ahhoz pedig, hogy a vallási vagy hitközségi közösség szorosabb legyen, hogy az egyes egyénekben tudatosodjék vallásos együvértározásuk, egészen más vallási s

hitközségi szellemre, egészen más vezetőkre s módszerekre lenne szükség. Sajnos, még zsidó városkutatás sincs, nemhogy zsidó falukutatás lenne s így összehasonlító adatok nem állanak a rendelkezésünkre, azonban a mondottak igazolhatók a parasztság közösségi életének vizsgálatával, illetve azokkal az adatokkal, melyek a városba költözött parasztság sorsáról felszínre kerültek a legújabb időkben.

De meg a mondottak igazsága nyilvánvaló elméletileg is. A nagyvárosok sohasem szolgáltak s szolgálnak közösségi, nemzetet fenntartó elemül. Hogy úgy mondjam, a nagyváros az csupán valami szükséges rossz, a közösséget vagy nemzetet megújító erőknek azonban mindig a vidékről kell jönniök, a faluról, a földdekről. És így az a hatalmas áramlat, amely Angliában pl. szombattól hétfő délig vidékre hajt milliókat, amely Németországban s Amerikában a munkáslakások tízezreit, jobban mondva a munkásházak tízezreit a nagyvárostól jelentékeny távolságra építteti, nem csupán a „vissza a természethez” divatos jelszaván alapul, nem csupán egészségügyi megfontolásokon épül. Okai sokkal mélyebben fekvőek. Szeretnék a nagyváros destruáló folyamatán átment városlakót újból röghöz kötni s egy zártabb, a természettel s földdel szorosabb, misztikusabb közösségbe belevinni, mert a fenntartó erőt ezek a közösségek képviselik. A magyar zsidósággal sem volt ez másképp. *A zsidófenn tartó elem a vidéki zsidó volt mindig!* Am lassan-lassan elfogy a vidéki zsidó s megszűnik az a rezervoár, mely zsidóságunkat táplálta. Így azután nagyon könnyen megtörténhetik, hogy a multkori cikkemben közölt statisztikai elkövetkezendő adatok még a számítottaknál is sokkal rosszabbak lesznek!

Mielőtt a budapesti adatok vizsgálatára rátérnék, két, ugyancsak hozzáértő szakember idézetével bizonyítom, hogy következtetéseimet mennyire nem a sötétlátás, hanem csupán a tények meztelen igazsága diktálja. A *Magyar Statisztikai Társaság* minden évben más-más vidéki városban tartja vándorgyűléseit. Tavaly Veszprémre esett választásuk s csak természetes, hogy ez alkalommal alaposan feldolgozták a Veszprémre vonatkozó adatokat. A veszprémi vándormozgalommal kapcsolatban *Hollós István* dr. ezt írja: „Külön kell megemlíteni az izraelitákról. E felekezet Veszprémbe 1787-ben 2751 lelket számlált, akinek száma az erős bevándorlás folytán 1869-ben 11.475-re emelkedett. Az utóbbi időpont óta a zsidóság száma erős esőkkenést mutat, 1920-ban már csak 7312-öt, 1930-ban pedig 5932-öt tett számuk. A népességi arány az 1787. évi 1.9 százalékról 1869-ben 5.7-re emelkedett, 1930-ban azonban már 2.4 százalékra szállott le. A zsidóság számának esőkkenése az erős elvándorlásra vezethető vissza. A vármegyére kereskedelmi és ipara ugyanis, mint említettük, fejletlen s ezért a *különben is a nagyvárosok felé áramló zsidóság* nagy része elköltözött, túlnyomó részben bizonyára Budapestre”

Kovács Alajos dr. pedig, a Statisztikai Intézet akkori elnöke a népesség fejlődésével kapcsolatosan így ír: „A zsidóság száma Veszprémbe 1880-ban éri el legnagyobb arányát és legnagyobb abszolút számát. Azóta nemesak viszonylagosan esőkken állandóan, de egy évtized kivételével számszerűen is, úgy hogy ma már csak félannyi (850) izraelita van Veszprémbe, mint 50 évvel előbb (1685). A zsidóság esőkkenése általános jelenség s most már nemesak a Dunán túl, hanem az egész országban. *A zsidóság ügyszólván mindenütt kihalóban van, a halálozások száma a zsidók közt állandóan meghaladja a születéseket.* Magában Veszprémbe pl. 1879-ben még 72 zsidó születés történt és 35 halálozás, 1931-ben csak 9 születés és ezzel szemben 18 halálozás”.

Ezek az adatok, melyek Kovács Alajos államtitkár megállapítása szerint is, az ország többi részén hasonló képet mutatnak, mindenben igazolják megállapításaimat s kell, hogy megdöbbsentsenek min-

Síremlékek

a legolcsóbb árban
Lówy-nél Budán
 II. Fő-u. 79. Tel: 151-581.
 Fiókület és telep III. Bécsi-út.
 A trolleybusz indulási állomásától 2 percrenyire.

den gondolkodó zsidót. A kép talán még vigasztalanabb, ha a legújabb budapesti adatokat nézzük. Ezer lakóra, jobban mondva ezer azonos hitfelekezeti lakóhoz viszonyítva Budapesten 1935-ben a halálozás átlagszáma 15.5. A katolikusoké s evangélikusoké ennél alig valamivel rosszabb, 15.6. Legrosszabb a görögkatolikusoké s reformátusoké, ahol a halálozási szám 17.2, illetve 16.2. Ezer zsidó lakóra ellenben 14.7 halott jut, ami a zsidóság egészségügyi viszonyainak jobb mivolta mellett bizonyít. De mennyire sötét képet nyerünk, ha az elhaltak számát összehasonlítjuk az élveszülettek számával! 1935-ben elhalt 9528 r. katolikus, született 10.630 r. katolikus, elhalt 1968 református, született 2293 református, ezzel szemben elhalt 3922 zsidó s született mindössze 1723 zsidó. Nem lenne érdektelen részletesebben taglalni azokat a vizsgálatokat sem, melyek a gyermekszületést a házassági időtartam alapján kutatják. Ezek az adatok szintén nagyon sívárok, de külön tanulmányt igényelnének. Ellenben ugyanakkor, mikor az egyke s egye uralja a zsidóságot, a budapesti bejelentett s felderített elvetélések 15 százaléka zsidó nővel történt s ez a szám töredéke csak a tényleges számnak, hiszen tudjuk, mily nagyszámú a földéretlen elvetélések száma. 1935-ben 585 öngyilkosság fordult elő, a zsidó öngyilkosok száma 102, vagyis majdnem 20 százaléka az összes eseteknek.

A magyar zsidóságot a pusztulás, az elnyelés örvénye fenyegeti. Minden adat ezt bizonyítja, minden jel ezt sejteti. Gondoljunk csak Rákosi Viktor-ra s másokra, akik a zsiros bőség napjaiban megkongatták a vészharangot Erdély magyarsága fölött. Gondoljunk arra, mennyire nem törődtek akkoriban ezzel illetékesek s illetéktelenek. Mi tanulhatunk ebből. Ha fölismertjük kellő időben a veszélyt, ha megvan a szociális felelősségtudatunk s vállalatunk... akkor... még nincs veszve a magyar zsidóság. Példaadón pedig ismét csak az erdélyiekhez folyamodom s a Németh László s Fėja Géza, Kodolányi, Veres Péter-féle magyarokat, írókat, szociológusokat (akik olyannyiszor hangoztatják, hogy a magyarság a Középduna-medence zsidaja) idézem. Megtették s megteszik a magunkét. Kezdjük el hát mi is a magunkét.

Nyílt levél tíz zsidó méltóságos úrhoz!

Tíz méltóságos urat keres a magyar zsidó ifjúság! Tíz méltóságos urat, aki a megsemmisülés és végveszélybe jutott zsidó ifjúságnak sorsát és jövőjét irányítani lenne hivatva. Tíz olyan urat, aki átérezné azt a tanácstalanságot és elhagyatottságot, mely a magyarországi zsidó ifjúságot környékezi. Tíz olyan úr kell nekünk, aki tapasztalatainál, társadalmi pozíciójánál és elhivatottságánál fogva predesztinálva van reményt, jövőt mutatni egy pusztulásra ítélte emberesoportnak.

Mi átérezzük annak jelentőségét, hogy a hivatalos fórumok most már évtizedes politikája, az állítólagos és nagyon kevert magyar fajtának — mert a zsidón kívül minden rendű, fajú és nemzetiségű elismertetik magyarnak — szüremáciáját igyekszik biztosítani. Mi már szinte megértjük ezt a fajvédelmet, s nem akarunk hivatkozni azokra a jogokra és kapcsolatokra, melyek e házához fűznek, s melyeket hőseink elhullott vérével peeszteltünk meg. Am ha megértjük is az ökljogot a létért való harcban, megértést kell kérnünk, sőt követelnünk saját ügyeinkkel szemben, mert nekünk is vannak jogaink, az elemi életnek jogai, melyekhez ragaszkodnunk kell. A numerus clausus már a legtöbb téren (még az u. n. zsidó vállalatoknál is) numerus nullusszá lett, s aki nyitott szemmel nézi a napról napra bekövetkező eseményeket, az rájön arra, hogy sok mindenkiről történik gondoskodás, s csak a zsidó ifjúság útja vezet így a biztos elsorvadáshoz.

Méltóságos Uraink! Az élni-akaró zsidó ifjúság hív benneteket! Nem vég nélküli tárgyalásokra, hanem segítségül hív titeket szerető atyai gondoskodásra. A

mai helyzetben nem szórványos és egyéni segítségre van szükség. Nektek tizeknek Méltóságos Uraink kell összeállnotok, megtárgyalnotok és döntenetek, hogy mi legyen a zsidó ifjúsággal! Ti mondjátok ki rájuk az ítéletet, hogy menjen-e ki hazájából, vagy mi módon tud ittmaradni. Csak nektek van ehhez jogotok, de egyben ez kötelességetek is. Ti segítétek a zsidó ifjúságot — ha kell Magyarországon kívül is — jövőjének megváltoztatásához, ti szerezzétek meg a távozásához szükséges legalitást, ti védjétek meg az ittmaradók jogait, s ti gondoskodjatok a hazájukat elhagyni kényszerülők átképzéséről, legyetek ti a szerencsétlen zsidó ifjúságnak gondoskodó és tanácsadó jóbarátai.

Nincs senki akihez fordulhatnánk, az utolsó órában fordulunk hozzátok. Hozzátok, mert a ti szellemi, társadalmi és vagyoni pozíciótok nemcsak díszet kell hogy adjon, de kötelez is benneteket.

Tíz méltóságos urat vár a zsidó ifjúság, akiknek nevét áldóan akarja megörökíteni a zsidóság történetében.

Méltóságos uraink — periculum in mora — jelentkeztek!

Bicske, 1937. október hó.

Dr. Frenkel Ernő Dr. Klein Pál
főrabbi orvos

— Zsidó szülők figyelmébe. Okleveles állástalan tanárok, tanítók, tanítónők és győgypedagógusok szerény, esetleg természetbeni díjazásért vállalják elemi- és középiskolások, beszédhibások és fogyatékosok házitanítását, egyes tárgyak, (nyelvek, hittan, zene, matematika), egyéni lélektani módszer. Közvetítés és referencia: Orsz. Izr. Tanítóegyesület, Wesselényi-utca 44. telefon: 144—085.

Cukorbajosok figyelmébe!

Az általános drágulás ellenére változatlanul a régi olcsó árban kaphatók a

Dr. Szentner Földes-féle diabétikus kenyér és tápszerek

Földes Ferenc

finom sütőde és tápszergyár, Budapest, VI., Ó-utca 13. Tel.: 113—475
Magyar kir. Egyetemi klinikák, kórházak és szanatóriumok szállítója

Újabb diabétikus, cukrászati különlegességek, befőttek és jamek!

Telefonon vagy postán tett megrendeléseket Budapestnek házhoz, vidéken postán szállítók.

Kérjen ismertetőt és árjegyzéket!

A foglalkozásokban való arányos eloszlás problémája a zsidóságban

Irta: Dr. RÓZSA IGNÁC
IX.

Az özvegy Ruth, amint a Biblia elbeszéli, Boáz földjén kalászokat szedett és így tartotta el magát és az anyósát. Ha Ruth olyan helyre vándorolt volna, ahol a zsidó kalászszedőt elkergetti az árja aratók, kénytelen lett volna kalászok helyett rongyot szedni, produktív foglalkozás helyett, improduktív foglalkozást űzni. Ha így is sikerült volna neki életének fenntartása, azt állapították volna meg a falu „közgazdászai”, hogy a zsidó özvegyasszony uzsorával érte el azt a hatalmas eredményt. Még jó, hogy erre nem került sor, mert szerencséje volt a szerelemben...

Ha ma egy szegény küszködő zsidólánynak szerencséje akad és nem kell már hajnaltól késő estig dolgoznia, a „szociológusok” megállapítják, hogy a zsidó nő kezén zsúrpárnák maradtak a semmittevéstől. Meggazdagodni és meghízni csak az árja-henteseknek és feleségüknek szabad, a zsidó mészárosoknak nem. A Józsi csaláros a magáét kéri, ha a bor árának megfizetésére szólítja fel a kisgazdát, a Mózsai ilyen esetben egyszerre uzsorássá válik, akinek üzlete felhőborítja a községszerű lakosságát. Már tudniillik az adósságát fizetni nem akaró gazda gondoskodik erről a közvéleményről...

A zsidó törvény sohasem tiltotta el a zsidót, bármely foglalkozási ágatól és még kevésbé buzdította a kereskedelemre.

Az Ótestamentumnak az ünnepekre vonatkozó törvényei telve vannak a földművelés apoteozisával. Kalászerésről, zsendülésről, liszt- és olajtermésről, juh, kecske és fiatal bárány fölállozásáról, mustról és szőlőről beszél. És sehol sem találunk semmit rongy- és csontszedésről, bőrről és tollról, battyuról és füttyülőről, gyapjáról és kartonról, bor és pálinkamérésről, hausse-ról és baisse-ről.

Akik megszokták, hogy a zsidó népet kalmárnak tekintsek és főleg azok az agráriusok, akik gúnyos lenézéssel intézik el a zsidó merkantilizmust, jobban betekintethetnek a zsidó bibliába, találnának ott nagyon figyelemreméltó agrárius intézkedéseket is.

Adolf Damaschke: „Die Bodenreform in Israel” című munkájában nagy figyelmet szentelt Mózes agrártörvényeinek. Hallgassuk csak meg, nagy vonásokban mit mond a német telekreformerek egyesületének elnöke.

1300 évvel K. e., tehát 700 évvel előbb, mint Solon Athénben, több mint 900 évvel ezelőtt, mint Licinius Rómában, élt az a hatalmas alakja a világtörténelemnek, akinek tevékenységére minden fontos intézmény és törvény visszavezethető.

Milyen jelentősége van ennek a hatalmas törvényhozónak a földproblémában! Az alkotmány szelleme teokratikus volt. Aki Izrael népéhez tartozott, csupán birtokolhatott földet, de a tulajdonjog Istené maradt. Közös tulajdon volt tehát és Jehova csak a hasznélvezetet hagyta meg Izrael népének.

„Mein ist die Erde, und ihre seid nur Gäste und Lehnsträger vor mir, darum sollt ihr das Land nicht verkaufen ewiglich” (Leviticus 25, 23.)

Az idézeteket Damaschke-ből németül adom, míg a többi fejtegetéseit csak tartalom szerint magyarul.

Istennek ezen tulajdonjoga — mondja Damaschke — a mezők gyümölcsének, a zsengeknek és tizednek áldozatul való bemutatásában ismertetett el. Meg volt tiltva a földeknek határkövekkel való megjelölése, szigorúan elő volt írva a vetőmag tisztántartása és hogy csak egynemű maggal szabad a földet bevetni: Tehát még a birtoklásnak is voltak korlátai és kizárólagos tulajdonról nem lehetett szó; A 12 törzs mindegyike az összes földnek bizonyos részét kapta Istentől és ezen földi hatalom nem változtatható. Midőn Menasse törzsének vénei megjelentek Mózes és a nép fejedelmei előtt azzal a kéréssel, hogy zsidó leányok, ha más törzsbeli férfiakhoz mennek feleségül, elvihetik-e a föld őket megillető termé-

Férfiruhák felöltök átmeneti kabát városi bunda eladó. Cim a kiadóhivatalba.

Egyenáramú rádiómat elcserelném, váltóáramúra vagy olcsón eladóam.

VII. Erzsébet-körút 18. földszint 1. sz.

nyeit hozományul, vagy nem, azt felelték, hogy ebben az esetben elvesztik a földre való örökösödési jogukat és ez csak akkor illeti meg őket, ha törzsiükbeli férfiakhoz mennek feleségül.

A föld legfőbb tulajdonosának tiszteletére minden hetedik évben parlaton kellett hagyni a szántóföldet, a szőlőhegyeket és olajkerteteket és az azokon a megmivélés elmaradása mellett is termő gyümölcsöket a szegényeknek kellett hagyni.

Még fontosabb volt az 50 éves évfordulója a földeknek a „jovel”, melynek következtében minden 50 évben a földek az előbbi birtokoshoz kerültek vissza és így tulajdonképpen csak a földjáradék volt mobil, de nem a föld, a telek. Minden eladás csak bérlet volt, melynél a bérleti összeg egyszerre fizetett meg.

Hogy a mózisi törvények a földre vonatkozó ezen intézkedéseinek megszegése milyen bűn volt, mutatják a prófétaik intelmek.

Miha 2. 1. 2.: „Wehe denen, die Schaden zu thun trachten, und gehen mit bösem Tücken um auf ihrem Lager, dass sie es früh, wenn es licht wird, vollbringen, weil sie die Macht haben. Sie reisen zu sich Acker, und nehmen Häuser, welche sie gelüftet; also treiben sie Gewalt mit eines Jeden Hause, und mit eines Jeden Erbe”.

Amos 5. 11.: „Darum, weil ihr die Armen unterdrücket, und nehmet das Korn mit grossen Lasten von ihnen: so sollt ihr des Häuser nicht wohnen, die ihr von Werkstüchen gebaut habt, und den Wein nicht trinken, den ihr in der feinen Weinbergen gepflanzt habt”.

Amos 8. 4-6.: „Höret dies, die ihr den Armen unterdrücket und die Elenden im Lande verderbet. Und sprecht: Wann will denn der Neumond ein Ende haben, dass wir Getreide verkaufen und der Sabbath, dass wir Korn feil haben mögen, und den Ephar ringern, und den Sekt steigern, und die Wäge falschen.

Auf dass wir die Armen um Geld, und die Dürftigen um ein Paar Schuh unter uns bringen, und Spreu für Korn verkaufen!”

Jesaias 5. 8.: „Wehe denen, die ein Haus an das anderen Ziehen, und einen Acker zum andern bringen, bis dass kein Raum mehr da sei; dass sie allein das Land besitzen!”

A VIHAR

— Beszélgetés —

Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képű, állástalan tanár

— Noshát, tanár úr, mit szól a viharhoz?

— Viharhoz? Inkább csak hangzavar ez, mint vihar. És annak is inkább csak zavar. Érthető, hogy zavarukban nagy zajongással igyekezzenek a figyelmet a tulajdonképeni kérdésről másfelé terelni. De hát persze, mint annyi minden, ez sem sikerült nekik. Tudja, mit bizonyít ez az egész nagy, főzpontilag szervezett és központilag irányított kiabálás? Ha elfogulatlanul nézi, maga is belátja. Azt, hogy az egész vonalon végig az ellenzéki álláspont nyert beigazolást!

— Hát ezt ugyan nehezen fogja tudni bebizonyítani. Vagy azt hiszi, elég az ilyet csak állítani?

— No nézze csak, direktor ar! Hát ugye eddig mindig azt hangoztatták, hogy nem törődnek velünk, akármit mondunk is. Most egyszerre, de nagyon is törődnek velünk! Elnöki és előljárói szónoklatok dörögnek el ellenünk, haragjuk lángjával felgyújtják Pestet mind a négy sarkán... és hajrá!... ott, ott... a gonoszok, fogjátok meg őket, üssétek ki a falatot a szájukból, ...ők...ők a hitközség ellenségei... hajrá!... Hát igen, azt mondják, mink vagyunk a hitközség ellenségei, akik „sértett hiúságból” vagy „nem honorált ambícióból” támadjuk a hitközséget. Nos, ugye hogy erre felelni sem érdemes! Hiszen maguk tudják legjobban, hogy a hiú és ambiciózus emberek nem a mi oldalunkon, hanem az ő portájuk tájékán szoktak felsorakozni. És hogy mi vagyunk a hitközség ellenségei?! Milliószer megmondtuk már, hogy a hitközségnek nálunk jobb barátai nincsenek, mi a hitközség kártevőinek vagyunk az ellenségei, mi az ellen harcunk, akik akár hatalmi érdekből, akár hiúságból a maguk személyét mindenképp fölé helyezik. És ne tessék önmagukat a hitközséggel összetéveszteni! Ők és a hitközség — két különböző valami!

— De ők méltán mondják magukról, hogy ők a hitközség, ők dolgoznak érte, éjt-nappal össze-

téve, minden erejükkel érte és neki áldozva! Aki őket bántja, a hitközséget bántja meg!

— Tehát ők a hitközség! És az a hatvanegynéhányezer zsidó, akinek keserves adógarasait beszedik és elköltik, az nem a hitközség? Hát mi? Ezek csak adóznak, de az adók hovatfordításába nem szólhatnak bele? Szavazati joguk nincs! Nem választók és nem választhatók! De hogy vígabban adózhassanak, most megtudták, hogy nem is lesznek! A hitközségi választójogi reformtól, noha megígérték, a hitközség mai urai, nagyon félnek! Tehát nem is fogják megcsinálni! De hát miért félnek? Hát azt hiszik, hogy a hatvanegynéhányezer adófizető zsidó polgár mind megbolondult és elvesztette a józan esztét, csak az a 3000 nem, aki a választáskor rájuk szavazott? Ha olyan nagyon bíznak a maguk igazában, ha olyan nagyon meg vannak győződve arról, hogy ők esinálják jól a dolgot, miért nem merik megadni a hozzászólás lehetőségét a hatvanezernek, amikor ugyanannak a hatvanezernek megvan a joga, hogy az ország dolgaiba is beleszólhasson! Ebből józan ésszel csak azt a követkevényt lehet levonni, hogy ők maguk is félnek a hatvanezernek az ítéletétől. De ha félnek...

— Mi csak a demagógiától félünk!

— Ez a demagógia! Lássá, Európa kellős közepén, jól bent a huszadik században, ezt mondani, ez az igazi demagógia. Mert ha ők lelkiismeretes fiai ennek a hazának és nemesak demagógiából, a

A londoni „Hom Exhibition“

1937 kozmetikai szenciaciója a ráncos petyhüdt, klimaktériumban leromlott arcbőr javításának új tudományos módja, otthoni kezelés mellett.

Felvilágosítás:

GRÉ KOZMETIKA Budapest IV, Petőfi Sándor-utca 10. — Fárasi-utca 3

Ugyanott kozmetikai kurzusok, laboratoriumi kiképzés.

maguk hatalmához való ragaszkodásból mondják, hogy hittestvéreik zömétől féltik a hitközség érdekeit, — akkor mindent el kellene követniök, hogy az ország érdekeinek védelmére elüssék ezeket attól is, hogy az ország sorsának intézésébe beleszólhassanak! Talán ezt is megteszik?... Ők nem a hitközséget, hanem a maguk hatalmát féltik!

— Én szívesen látom a hatalmat az ő kezükben. Olvassa csak el, mit alkottak az utolsó néhány esztendőben!

— Hát nézzünk még egyszer szembe ezekkel az alkotásokkal! Már néhányszor elmondtuk róluk a véleményünket. Objektívek leszünk! Hát mutasson nekem ezek között csak egyet is, amely a zsidóság e sorsdöntő éveiben, amikor felekezetiünk fiaitól az életlehetőséget, a létbiztonságot, a legclemibb boldogulást, a tanulás és szabad pályaválasztás jogát vonják el, jelentőségében csak megközelítően is összemérhető volna ezekkel a súlyos hátrányokkal! A boldog békevilágban talán pálmát nyújtottunk volna feléjük, a... ért, amikre hivatkoznak, de ma meg kell kérdeznünk: Mit tettek pl. a numerus clausus ellensúlyozására? Mit tettek a köz- és magánpályáról való kirekesztés következményeinek enyhítésére? Hogy a rengeteg bevételt kiadták és hogy azért kapott is a zsidóság valamit, az természetes! Még azt se? De ez még nem alkotás, még nem érdem! Ott kezdődik az alkotás és érdem a maiakhoz hasonló időkben, ahol ellensúlyozni tudják — ha bármilyen kis mértékben is — mindazt, amit gyűlölet és gonoszság, alattomoság és nyílt ellenségesség az emberi jogok megsorbításával, a polgári egyenjogúság megsértésével, az életfeltételek egyenlőtlen kiszabásával okozott. Vajjon mit és mennyit tesznek abból jóvá — az árkádok, a hősök temploma, a két polgári iskola megszüntetése, a vég nélküli szabályzatalkotás stb., stb.? Nem mondom, hogy amire a pénzt elköltötték, az mind fölösleges volt. De nézzék meg, mi mindent veszített el a zsidóság, mi mindent vettek el tőle — és mit kapott ezekért kárptólásul saját vezetőinek „alkotásaiból”, hogy most a kulturális és vallási élet hanyatlásának jóvátételéről ne is beszéljünk?! Hát ha így mérjük össze a

két téfelsort és akad ember, aki azt mondja, itt minden jól van, minden rendben van — akkor *lasciate ogni speranza*...

— De elreználódott, tanár úr!

— Dehogy, éppen ellenkezőleg! Nézze, én tulajdonképpen örülök, hogy megszólaltak az ágyuk, még pedig a nagy negyvenkettesek, a túlsó oldalon. Ez azt mutatja, hogy elevenükre találtam. Hogy

aztán akad, aki a nagy lövegek mellett a maga kis eseresznye-magját is átparittyázza mifelénk, hát azon csak mosolyogni lehet! Ez nem számít! Hogy hangoskodásnak, üszökvetésnek, gyűlölködésnek, elvakultnak, rosszindulatúnak, stb. mondják kritikánkat — hát Istenem, még ezt se mondják, amikor ők tudják legjobban, — hogy igazunk van?! SPECTATOR

metve alulírott ez ellen kifogást nem támaszt.

Palkovics András s. k.
medicinae Doctor
az első valóságos városi
phiscus.

Az óbudai zsidó község kérvényezte a halottak átköltöztetését, mert az élők is kebelében találtak új otthon. A királyi koronauradalom tulajdonát képező Coronális Óbuda mezővárosában és ezen uradalom védnöksége alatt, mint önálló politikai község akkor élte az óbudai zsidó község fénykorát békességben, míg a közeli szomszédságban ilyen háborúk dúltak. A budai hóhér szomszédságából tehát az ő közbénjárására költözött át a halottak egy újabb csoportja.

Budán a német polgárság még több éven át folytatta a zsidó iparosok és kereskedők elleni munkáját. Erről tanuskodik ama két bizonyítvány, melyet kilenc évvel később adott ki a városi tanács ékes német nyelven. Fordításuk a következő:

„Buda szabad kir. főváros tanácsa ezennel bizonyítja, hogy jelen irat előmutatója, *Hatschek Abraham*, izrealita, nős, közép-termetű, fekete hajú és szemű, telt arcú, 1811. év óta, mikor a lakhatási engedély (Incolat) neki itt kiadatott, mindig békés, becsületes és tisztességes viselkedést tanusított, úgy hogy ellene soha panasz fel nem merült és a reá kirótt nyilvános adókat mindig pontosan fizette. Minthogy a legfelsőbb elhatározással, melynél fogva az itteni zsidók száma kisebbitetni rendeltetett, minek folytán ezen várost családijával együtt elhagyni kénytelen, ennél fogva itteni jó magaviselete felől további ajánlása végett ezen bizonylat kiadatott.

Kelt Buda szab. kir. főváros 1815 dec. 9-én kelt tanács ülésében.

Aláírás.

Ugyanilyen igazságot kapott *Hatschek Fülöp* is. Megnyugtató az utókorra nézve, hogyha a nem-kivánatos elemmé vált és kiutasított izraeliták között voltak, kik oly kiváló tulajdonságokkal bírtak, mint a két *Hatschek*, — magának a kiutasítást végző magisztrátusnak saját hiteles testimoniuma szerint: micsoda nagyszerű zsidó emberpéldányok lehettek, kiket még a budai tanács továbbra is megtűrt falai között!!

Ezek a szép bizonyítványok bizonyára támogatták *Hatschek Abraham* és *Fülöpöt* további munkájukban és kétségtelenül ők voltak elődei az ezen nevű kiterjedt családoknak, melyek neve a főváros ipari és kereskedelmi életében ismert és jóhangzásúvá vált.

A mult érdekességeiből

Rovatvezető: Gálosi Soma

Átköltöztetett budai halottak

Mária Theresia királynőnk uralkodása alatt a budai német burgerek hosszas utánjárásokkal kicsinálták, hogy az amúgy sem nagyszámú zsidó családokat onnan kitiltották. Persze a legerősebb jogtalanságok írott törvényekre és paragrafusokra szeretnek támaszkodni és így a Budára telepített sváb iparosok és kereskedők régi szabadalmaikra hivatkoznak, melyek nekik biztosítottak kizárólagos jogokat ezekben a tevékenységi ágakban. Szóval *nem a faj és a vallás ellen volt kifogás, csak éppen megélni nem engedték a zsidó konkurenciát.*

Hogy milyen kegyetlen volt a diadalmas burgerek magatartása, azt igazolja az óbudai Laktanyautcai temetőben létező egyik tömegsír sírköfelirata. A kiülőzötték budai temetőjét sem kímélték meg és a vádló felirat héberből való fordítása a következő:

Hogy megtudja az ország minden népe és megtudják fiai, kiket szült, amint Juda kiűzetett Budáról, rókák jártak temetőjében.

Onnan

kénytelenek voltunk kiszedni ezen szent csontokat és eltemetni itten. Ezen kő állítatot síremlékkül és tanuskodik Izrael fiai között

5526 (1766) ab-hó 2-án.

A temetőt feldulókat rókáknak nevezi a sírfelirat, célzással a jeruzsálemi szentély elpusztító munkájára, hol az áldozati szent oltár helyét felverte a dudva és régi kezsérgő írások szerint, rókák tanyája lett.

Még néhány évtized előtt az érdeemes néhai Bató Lipót tanító látta és *Adalékok* stb. című munkájában feljegyezte a sírkő szövegét. Még most is van egy-két idős úr, ki emlékszik rá, de utána való többszöri szorgos kutatásom még nem vezetett eredményre.

II. József császár uralkodása alatt ugyan hatálytalanítva lett a kitiltás, a családok kezdtek visszaköltözni, de azután újabb üldöztetés-

seknek voltak kitéve. Az így megbántottak még *halottaikat sem hagyhatták azon a helyen, hol nekik élni tilos lett.* Hol évszázadokkal előbb már virágzó község létezett és Budavárának a töröktől való visszavétele idején egy nyugati szertartású és egy spanyol-török zsidó község állott fenn.

Erről tanuskodik egy német szövegű határozat, melynek eredetijét a székesfővárosi levéltárban találtam meg.

„Az óbudai zsidó község azon kérdésére, vajjon szabad-e a régi budai zsidó temetőből, mely az itteni bakó (Freymann) házával határos, a zsidó csontok maradványait (die Reliquien der Juden Beinen) kiásatni és Óbudára átszállítani, válaszolnom kell, hogy az esetben ha ninesenek ottan pestissel fertőzött betegek elte-

Mindenkit érdeklő

könyv a

Lakók és bérbeadók

joga.

Írta: **BERÉNYI SÁNDOR dr.**

ügyvéd, szakíró.

Tartalmazza a **legújabb lakás-rendelet teljes és hiteles szövegét** bőséges magyarázatokkal, 1000 vezérszavas betűsoros tárgymutatóval és a **magyar polgári magánjog törvényjavaslatának teljes szövegével.**

Ára 3 pengő.

Kapható a Zsidó Élet kiadóhivatalában.

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fixessen elő!

HOZZÁSZÓLÁS

Sós Endre: „Sorvad-e a pesti hitközség?” című cikkéhez

Patai József kiváló folyóirata a „Mult és Jövő” októberi számában cikket közöl Sós Endre a neves újságíró tollából e fenti címen, amelynek egyes tételeire kénytelenek vagyunk reflektálni.

Sós Endre többek között azt írja, hogy a hitközség évi 1 millió pengőt fordít az ifjúság vallásos nevelésére, 500.000 pengőt karitatív tevékenységre és 1.500.000 pengőt kórházára. Sós ezen adatokat bizonyára Stern Samu a hitközség elnökének, elnökségének hatéves működéséről kiadott „barna füzetből” vette.

Kénytelenek vagyunk ezeket a számokat — minthogy nagy eltérések vannak — helyesbíteni, melyek nem felelnek meg a Zárszámadás adatainak, mert a *Vallásoktatási ügyosztály* 1936 évi tényleges kiadások — beleszámítva a központi igazgatás alkalmazottainak, valamint a vallástanárok illetményeit, a talmudtóra iskolák kiadásait, az iparos tanoncok vallásoktatását, az ifjúsági istentiszteleteket, a liturgia gyakorlatokkal, a liturgiai énekkutatást, héber iskolák tanszemélyzet illetményeit, leányavatás és barmieva tanfolyamok kiadásait, — 266.578 pengő. Az *oktatási ügyosztály* kiadása pedig (mely semmiesetre sem vonható az ifjúsági vallásoktatás körébe) — az elemi fiú és leány iskolák, a fiú reálgimnázium és leánygimnázium tanszemélyzet illetményei, a Józsefvárosi óvoda, az izr. siktetnák osz. int. fenntartási hozzájárulás beszámításával, valamint egyéb oktatási szükséglet (testnevelés) — 519.020 pengő. Mindkét oktatási ügyosztály összes kiadása tehát 785.398 P, de semmiesetre sem 1 millió!

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a vallásoktatási és oktatási ügyosztályoknak bevételei is vannak és pedig hittan és egyéb tandíjak, székesfővárosi hitoktatási segély, tankönyvek kiadása, adományok, alapítványi kamatok, beirattási díjak stb. összesen 1936. évben 350.306 pengő.

A hitközség karitatív célokra nem fordít évi félmillió pengőt, mert a zárszámadásban a „jótékonyági ügyosztály kereken ne-

gyed millió pengőt helyezett kiadásba.

Végül helyre kell igazítani azt a kijelentést, hogy a hitközség évi

A SZIDRA MARGÓJÁRA

V a j é r ó

Irta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi

„Vájhi áház hádvorim hóeleh vóhoelókím niszó esz Ávrohom... És lón ezeknek utána, az Isten megkísérté Ábrahámot és monda neki... Vedd a te fiadat, ama te egyetlenegyedet, akit szeretsz, Izsákot és menj a Móriának földére s áldozd meg ott égőáldozatul...”

Az akédáról van itt szó. Izsáknak az Örökkévaló meghagyta feláldozásáról. Első tekintetre az óskori szörnyűséges elfajulásnak, az emberáldozás kultuszának nyomával találjuk itt magunkat szemben. Hiszen az általános volt a hajdankorban. Találkozunk vele már a mitológiában. Tantalos megöli fiát s annak husát eteti az istennel. Agamemnon, görög vezér, feláldozza leányát, Iphigeniát. Az ammoniták Moloch istennek áldozták fel gyermekeiket. Mésa, Moáb királya, feláldozza elsőszülött fiát, hogy győzelmet vegyen Izraelen. Miért maradt volna hát épen Izrael érintetlen az emberáldozás kultuszától. Mint a többi népek, ő is bele-sodródhatott annak elfajulásába. Történetünkben tehát e kultusz emlékének földerengését láthatjuk. Ez annyival inkább föltételezhető, mert Jiftách, a bíró, tényleg feláldozta leányát.

Kapóra jön ez a felfogás Izrael ellenségeinek, akik az akadéval szeretik alátámasztani az Izrael ellen emelt vérvadakat. Am ez a felfogás nem helytálló. Nem mondja a Tóra világosan: „Lo tircoch — Ne ölj!” Már a noachida, a kinyilatkoztatás előtti, tehát az Ábrahám korabeli törvény is tiltja az emberölést: „Sófécám hóodom boódom dómó jísófécám — Aki embervért ont, annak vére ember által ontassék ki.” És főleg nem tiltja a Tóra éppen az emberáldozást: „Umi zaráchó ló szitén löhaavir lámólech — A te mag-

másfél millió pengőt fordít kórházára, melyet mint szociális célt könyvel el. A kórház egy hasznot-hajtó üzem, mely önmagát tartja el és így a hitközség a kórházra egy fillért sem fordít szociális cél címen, ellenkezőleg a kórház hoz bizonyos jövedelmet a hitközség részére. (h. gy.)

zatodból ne adj, hogy oda áldozd a Molochnak.” Hogyan képzelhető az, hogy Isten azt fogja parancsolni, amit tilt.

Mi ép az ellenkezőt látjuk az akédában. Az akéda Ábrahám példája útján intelem akar lenni Izrael számára, szemben a köröskörül elterjedt emberáldozással, hogy Istennek nincs tetszése az emberáldozásban. Ime, az áldozniakarás pillanatában az Isten angyala megragadja Ábrahám kezét. Ez a felfogás teljes összhangban van a Tóra többi, idevágó parancsolataival.

Jiftách történetére megvilágított vetnek Jeremiás próféta szavai: „És magaslatoikat építenek a Baálnak, hogy megégessék fiaikat a tűzben, égőáldozatul a Baálnak, amit én nem parancsoltam, sem nem rendeltem és amire nem is gondoltam.” Amit a Talmud így magyaráz: „amit én nem parancsoltam” — az Mésa, „sem nem rendeltem”, — az Jiftách, „és amire nem is gondoltam” — az Ábrahámnak, Izsák atyjának az esete. Tehát Isten akarata ellenére cselekedett Jiftách, ha cselekedett. A legtöbb kommentátor szerint nem áldozta fel leányát. A szövegben nincs is ez megemlítve, csak az, hogy leánya a hegyekbe vount.

Izrael vallásában nyomát sem találjuk az emberáldozati kultusznak. Ép ellenkezőleg, Izrael vallása azt tekintette feladatának, hogy szabaddítsa meg az emberiséget ettől a fürtelemtől. Izrael vallása nem az emberölést, sem nem az embergyűlöletet hirdette, hanem az ember-szeretet, bizonyítja ékesen tanai — s ezt mondja róla egy régi római író is: „magna apud eos misericordia — nagy Izrael népénél a könyörület”.

— Galiläa új kormányzója a zsidó telepeken. Kirkbridge, az anami angol kormányzó volt helyettese, aki nemrég foglalta el állását Palesztinában, mint a meggyilkolt Andrews kerületi biztos utódja, egész sor zsidó telepítvényt látogatott meg. Mindenütt igen behatóan érdeklődött a gyarmatosok életviszonyai felől.

UTLEVÉL KÉPEK
azonnal
2 drb rendelésnél darabja
FOTO PÁRISI 48 fill.
PÁRISI A NYÁRUHÁZ-ban

Fixessen elő
a „ZSIDÓ ÉLET”-re

A Népszínház zsidó szerzői és művészei

A Nemzeti Színház után vessünk most egy pillantást Budapest második színházára, az 1875 október 15-n megnyitott Népszínházra és nézzük meg annak megalkotásában, felvirágzásában és népszerűsítésében milyen szerep jutott a zsidó vagy zsidószármazású íróknak, zenészeknek és színészeknek.

A színház eszméje 1869-ben született meg az Egyenlőségi Körben, amelynek elnökségében Ullmann Szitangi Izidort, tagjai között pedig Dux Adolfot, a Pressburger Zeitung és Pester Lloyd szigorú tollú munkatársát, Eötvös, Petőfi és Katona József fordítóját, továbbá Herezfeldet, Szabó Mórt és az agilis Steiger Gyula ügyvédet. Az igazi lökést az építésre a „Reform” vezércikke adja meg Rákosi Jenő tollából 1871 március 19-én. Báró Harkányi Frigyes (kitért) elnöklésével bizottság alakul, amely közadakozásból akarja fölépíteni a nép színházát. A bizottság tagjai között találjuk Szitangi Izidort, Wahrmann Mórt, Weiss Bernátot, Falk Miksát, dr. Hirschler Ignácot, a későbbi orvostanárt és főrendet, Dux Adolfot, Márai Izidort. A kilen tagú intézőbizottságban pedig Falkot, Wahrmann. A gyűjtés élén is zsidó írók haladnak, így Ágai Adolf és Décsi 200 forinttal, Hevesi Lajos 100 forinttal.

Néhány év múlva — midőn a Central Hgp. Bank csak úgy akart kölcsönt adni, ha németül is játszanak a Népszínházban, zsidó bizottsági tagok mentették meg a Népszínház magyar jellegét azáltal, hogy az indítvány ellen szavaztak, illetve hatvanan — nem akartak választóikkal ellentétbe jutni — a közgyűléstől távolmaradtak.

A Népszínház felvirágzásában az első igazgató, Rákosi Jenő mellett oroszlanrészre van a kitünő főrendezőnek, Verő Györgynek (kitért), az ismert írónak, zenészeknek, az ő látványos színművei (1000 év), operettjei (A szultán) mindig telt házat jelentettek.

Nem kisebb erősséget jelentettek a híres zeneszerző karmesterek. Konti József, Bokor József, Barna Izsó, akiknek népszerű operettmelódiai innen indultak diadalútra.

A színház titkára Gerő Károly, aki az ügyvédséget cseréli el a mű-

szak hajlékával. Nagy sikert arat darabjaival (Turi Boreza, Vadgalamb, Próbaházasság, Angyal és Ördög, Kis madaram. A kis pékné, Felhőszakadás) is, ez utóbbiban aratja első sikerét Küry Klára.

A siker magva a kitünő társulat, amelynek sorában ott találjuk a daliás Szirmai Imrét (kitért), Ledojszky Gizellát (kitért), Szamosi Elzát, Tollagi Adolfot, Nyárai Antalt, Gyöngyi Izsót, Fenyéri Mórt, Később Delli Henriket, Király Ernőt, Irsai Leót, Parányi Adolfot.

A szerzők közül Bokor József „Téka” című művével megnyeri a színház 100 aranyból álló pályázatát, míg Fenyéri Mór a színész író Ruszt Józsefnek, a nagy színházbarátnak 2000 koronás díját kapja meg. Itt mutatkozik be mint operettfordító Makai Emil (1897), hogy új irányt szabjon a versfordításnak (Hoffmann meséi, Gésák, San Toy), itt aratja első sikerét Márkus József „Kukta kisasszonyával”, míg Bokor József újabb 100 aranyat nyer a „Kuruefurfang”-gal, itt kerül színre Ágai Adolf „Egy görbe nap”-ja (1902), amelyben fölvonulnak a Borszem Jankó népszerű figurái. Itt arat sikert Kövesi-Makai eredeti operettje a „Talmi Herceg”, amelynek zenéjét Konti szerzi. Pásztor Árpád (kitért) ideírja a „Kadettkisasszony”-t és ide illetti át Goldfaden „Bar koeha”-ját. Beldi Izidor (kitért) „Katalin”-ja Fejér Jenő zenéjével itt arat nagy sikert, ezt követi az író „Bonaparte” (1903), Kültelki heregnője (1905), Faragó Jenő ideírja Casanováját (zene Barna Izsó), amelyben nagy sikerrel ugrik ki Nyárai Antal, majd többi operettjét. Rézsa Miklós egy nazarénus drámával „A hit”-tel mutatkozik be és bombasikert hoz Martos (kitért) operettje „Bob herceg”. Jakobi Viktor, a fiatalon elhunyt zeneszerző is itt mutatkozik be, zenét szerez „A rátartós királykisasszony”-hoz, amelyet Heltai Jenő ültetett át magyarra. Földes Imre és Hüvös Iván (kitért) operettjében „A két Hyppolyt”-ban mutatkozik be Petrás Sári. Major Simon ügyvéd-író népszínműve az

„Ipam uram” itt arat sikert, majd Rajna Ferenc „Rab Mátyás”-a.

Vidor Pál öngyilkossága, után a színház csillaga végkép lehanyatlott, a város által delegált bizottság, amelynek soraiban ott látjuk Heltai Jenőt, Márkus Józsefet, Ruszt Józsefet, Mader Rezsónék juttatja a színházat, aki a kitünő Hevesi Sándort (kitért) és Mérei Adolfot veszi maga mellé rendezőül, a színház karnagya az ügyes Bródi Miklós, a tagok között ott látjuk Forgács Rózsit, Neu Leonát, Ötvös Gittát, Virág Jenőt. Hiába siet azonban Bálint Dezső pénzzel és Pásztor Árpád egy Blaha darabbal (Nagymama) a színház megmentésére, a színház bezárja kapuit, hogy átadja helyét a Nemzeti Színház hajléktalanná vált művészeinek.

A Népszínház történetét Verő György írta meg és büszkékké lehetünk rá, hogy ennek legragyogóbb lapjain zsidószármazású zeneszerzők írók és színészek szerepelnek.

—r. —nd.

Helyreigazítás

Hivatkozással a „Zsidó Élet” 34-35. számában „Óriási felháborodás a Patai Józsefet ért támadások miatt” című engem illető cikkre, kérem a sajtótörvény alapján a következő helyreigazítást közzétenni:

Valótlan, hogy én valaha azt mondtam volna, ami ebben a cikkben említett határozati javaslatban bennfoglaltatott.

Valótlan, hogy a delegátusok ezt a határozati javaslatot aláírták volna, mert az 1918. évi 29. számú „Zsidó Szemlében” számos delegátus tiltakozott az ellen, hogy nevüket felhasználták egy határozati javaslat aláírására, amely teljesen elűt a gyűlésen megállapított szövegtől, úgy hogy Strauss Adolf, a gyűlés elnöke, maga is ugyanabban a lapban kijelenti, hogy a gyűlésen felolvasott határozati javaslat „másképp hangzott”, mint kinyomtatott rőpirat szövege.

A határozati javaslat az akkori cionista elnökség ellen irányult, de az énréam vonatkozó sorokat a gyűlés nem fogadta el, sőt határozottan visszautasította.

Bettelheim Samu

A cikkünkben foglalt adatokat egy jelenleg is kezeink között levő felhívásból és levelekből vettük, melyek valódiságában nincs okunk kételkedni.

Férjhezmenendők és nősülendők
fordulásunk bizalmával a huszonhétzetendéje fennálló **Nagy Jenő** házassági irodájához.
Budapest, Rákóczi ut. hatvanegy. Telefon.
(Diszkrét, cégjelzéstelen levélzés.)

HIREK

NAPTÁR

1937 október 22, péntek — Chesvan 17 (szombat bejöv.: 4.25) — október 23, szombat — Chesvan 18 (hetiszakasz: Vajéró, haftóra: Voisóh áchász, szombat kimen.: 5.25) — október 24, vasárnap — Chesvan 19. — október 25, hétfő — Chesvan 20, seni bójt — október 25, kedd — Chesvan 21 — október 27, szerda — Chesvan 22 — október 28, esütörtök — Chesvan 23, Chamisi bójt — október 29, péntek — Chesvan 24. (szombat bejöv.: 4.15) — október 30, szombat — Chesvan 25. (ros chódes bensen, hetiszakasz: Chájé Szóroh, haftóra: Vohamelech Dóvid zóken, szombat kimen.: 5.15) — október 31, vasárnap — Chesvan 26 — november 1, hétfő — Chesvan 27, seni bójt — november 2, kedd — Chesvan 28 — november 3, szerda — Chesvan 29, Jom kipur kóton — november 4, esütörtök — Chesvan 30, Ros chódes Kiszlev első napja — november 5, péntek — Kiszlév 1, Ros chódes második napja (szombat bejöv.: 4.05).

•••

— „A múlt érdekességeiből”. Ezzel az új rovattal gazdagodott lapunk. A mai számtól kezdve állandóan óhajtnak közönségünknek oly érdekes cikket nyújtani, melyek a zsidóság multjára rávilágítanak. Talán soha sem volt oly fontos, mint mostanában, hogy megismerjük az elmúlt idők eseményeit és szereplőit. Sok mulasztás történt eddig ezen a téren, de — úgylátszik — a mai fiatalságban meg van az érdeklődés ősei és a multak iránt, míg apáikat rendszeresen családjuknak csak a jelene érdekelte és csak a legritkább esetben tettek kísérletet a múlt felkutatására. — A múlt érdekességeiből című új rovattunk szerkesztésére Gálosi Soma ny. számv. tanácsost, az Óbudai Zsidó Múzeum custosát nyertük meg, kinek a zsidó múlt és családörténeti kutatásai felől megjelent írásai, mindig az olvasóközönség nagy elismerését váltják ki. Derűs hangja, az érdekességek éles meglátása és korszerű beállítás, népszerű előadása bizonyára a jövőben is kiváltják olvasóközönségünk nagyfokú érdeklődését lapunk eme új rovattal szemben.

— **Dr. Büchler Sándor 40 éves papi jubileuma.** Vasárnap ünnepelték dr. Büchler Sándor főrabbinak, a Pázmány Péter Tudományegyetem magántanárának 40 éves lel-

kési jubileumát Keszthelyen. A kiváló történettudós főpapot a templomban tartott ünnepeken a községi városbíró szép beszédben üdvözölte. Az ünnepeken képviseltették magukat az összes felekezetek, a helybeli premontrai rend és a katonai állomásparancsnokság. Rott Nándor veszprémi püspök rendkívül meleghangú levélben üdvözölte a jubiláló főpapot.

— **Kramer Miksa 85 éves.** Kramer Miksa, a Pesti Izr. Szentegylet elnöke a napokban ünnepelte 85-ik születésnapját, mely alkalommal barátai és tisztelői meleg ünneplésben részesítették.

— **Barmievó.** Kahan-Frankl Kálmánt, Kahan-Frankl Samu, az Orth Izr. Központi Iroda elnökének és feleségének fiát szombaton délelőtt ávtatták fel a zsidó élet közösségébe. Kahan-Frankl Kálmán, aki a felejthetetlen emlékü néhai Frankl Adolf unokája, meglepően szép félórás Pilpul-dróset tartott. A bensőséges családi ünnepen megjelent az orthodox hitközség és a rabbinátus igen sok tagja. Pestre érkezett ebből az alkalomból Papenheim Izidor, a csehszlovákiai Orth. Központi Iroda és a pozsonyi hitközség elnöke, aki egyébként Kahan-Frankl Samu sógora. A barmievót követő Sabbosz szüiden beszédet mondtak: Óbudai Freudiger Ábrahám kormányfőtanácsos, az orthodox hitközség elnöke, Sussmann Viktor, Steif Jonathán és Weltz Izrael rabbik, dr. Deutsch Adolf igazgatók és Klein Márkus.

— **A debreceni rabbiválasztás.** Legutóbbi számunkban megemlékeztünk arról, hogy a debreceni statusquo hitközség dr. Schlesinger Sámuelnek, a nagy zsidó papnak elárvult helyére dr. Silberstein Adolf siklósi főrabbit választotta meg. Mint értesülünk ez a választás még nem történt meg s így erre vonatkozó hírünk tévedésen alapul.

— **Halállal fenyegették meg a Velgo-per védőjét.** Most folyik Neuttscheiben a főtárgyalás a férjgyilkossággal vádolt Velgo Mária ügyében. Ennek a főtárgyalásnak folyamán Maria Velgo védője, dr. Loria, közölte az illetékesekkel, hogy „Heil Hitler” aláírással fenyegető levelet kapott, melyek azzal fenyegetik meg, hogy meggyilkolják. Ebben a perben egyetlen zsidó sem szerepel sem a bírák, sem az esküdtek sem a vád soraiban.

Sírkőavatás. Vasárnap délben avatták fel az élete virágában, tragikus körülmények között elhunyt dr. László Béláné szül. Klein Magdus síremlékét a rákoskeresztúri zsidó temetőben. Dr. László Béláné leánya volt a Józsefváros nagytudású, közszeretnek örvendő „doktor bácsi”-jának, dr. Klein Sámuelnek. Az avatóbeszédet a kiváló rabbi-tanáer dr. Klein Ábrahám tartotta, aki könnyekig megható, kereketlen szavakkal emlékeztet meg az elhuntról. A kegyeletes aktuson nagyszámú közönség vett részt.

— **A lengyel zsidó főiskolai hallgatók sztrájkja.** A lengyel zsidó főiskolai hallgatók 48 óráss sztrájkjal tiltakoztak a gettó padok bevezetésének terve ellen. Ez az igen méltóságteljes formában keresztülvitt sztrájk az egész zsidó lakosságban igen nagy rokonszenvet keltett. A zsidó iskolák az együttérzés jeléül a tanítást tíz perc időtartamára felfüggesztették. A zsidó parlamenti klub elhatározta, hogy „Zsidó tanulókat” hírdet ki. A zsidó lakosságot felszólítják, hogy ezen idő alatt semmiféle szórakozóhelyet ne látogasson és az így megtakarított pénzt adja a zsidó diákszervezetek céljaira. A varsói munkásszervezetek félnapos sztrájkot határoztak el a diáksággal való együttérzésük jeléül.

— **Elismerő levelek tömege** érkezik a cukorbajosoktól Földes Ferenc finomsütőde és tápszergárhoz (Budapest, VI., Ó-utca 18.), amelyeknek írói legnagyobb megelégedésüket fejezik ki a Dr. Szentfner-féle diabetikus kenyér és tápszerek áldásos hatása fölött. Ismertető díjtalan.

— **Herzeg Zsigmond halála.** A Pannónia viszontbiztosító igazgatója, Herzeg Zsigmond f. hó 9-én, 79 éves korában hosszú szenvedés után csendesen elhunyt. Herzeg Zsigmond a kötelességtudás megtestesítője volt, aki 60 évnél tovább pontosan bejárt hivatalába és a társulatot szorgalmával és szaktudásával lényegesen fellendítette. Mint Zugló egyik legrégebbi telepese és háztulajdonosa, élénk részt vett a zugló zsidó körzet életében és hosszú időn át önzetlenül teljesítette a pénztárosi tisztséget. Temetésén dr. Hevesi Ferenc rabbi méltatta érdemeit és Párkány igazgató bácsuztatta. Dr. Herzog Manó kaposvári főrabbi, dr. Herzog Ede budapesti, svábhgyei orvos és Herzeg Maron, kaposvári uradalmi intéző testvérbátyjukat gyászolják benne.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

— **Bernhard Dernburg meghalt.** Bernhard Dernburg nyugalmazott német birodalmi miniszter, aki a híres mainzi zsidó tudós nemzetség leszármazottja és akit apja már gyermekkorában kikeresztelt, 73 éves korában meghalt. Dernburg egyike volt a német gyarmati politika uttörőinek. A Harmadik Birodalomban természetesen, mint zsidó származásának nem volt keresni valója, még az utának nevé, melyet korábban róla neveztek el, is megváltoztatták.

— **Kérelem.** Hajós Endre nyomorgó, nagyothalló hittestvérünk kéri a könyörületes emberbarátokat, hogy juttassék bármily csekélydíjazású álláshoz. Címe megtudható a kiadóhivatalban.

— **A Magyar Cionista Szövetség** szemináriumának előadásai minden szerdán negyed 9-kor kezdődnek a Nordau-teremben. Október 27-én és nov. 10-én dr. Fried Frigyes, nov. 17-én és 24-én dr. Neumann Emil, dec. 1-én és 10-én dr. Lantos Tivadar tartanak a Peel-jelentés anyagáról előadást.

— **Halálra ítélték egy zsidó család gyilkosát.** Kielse körzeti bírósága most tárgyalta annak a négy testvérnek bűnügyét, akik Stawy faluban, a kielsei járásban bestiális kegyetlenséggel irtották ki az őttágú Schulewitz családot. A bíróság az elsőrendű vádlottat, Tadeusz Krsainskit halálra ítélte, míg egyik fivérért életfogytiglani, egy másikat 15 évi, a harmadikat 10 évi fegyházra ítélték.

— **Felhívás.** A Rabbiképző Teológiai Egyesülete kéréssel fordul azokhoz a pestkörnyéki és vidéki hitközségekhez, ahol rabbi nem működik, hogy Chanukára ünnepi szónokul a Teológiai Egyesület rabbijelölt tagjait hívják meg. Megkeresések a Teológiai Egyesület titkárságánál VIII. Röck Szilárd-u. 26. szám.

— **A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet** hallgatóinak „Goldziher Ignác” Teológiai Egyesülete az 1937-38 tanévre megválasztotta tisztikarát. Elnök dr. Soltész Elek, alelnök dr. Szabó Ödön, főtisztos Hirschler Árpád, titkár Rosenthal László, főpénztáros Scher László, pénztáros Weinberger József, főjegyző Teichmann Jakab, jegyző Fein Emil, főellenőr dr. Klein Miklós. Az egyesület tisztikara a tagok súlyos helyzetére való tekintettel széleskörű kulturális és gazdasági programot akar megvalósítani.

Az új terrorhullám, mely néhány nap óta Palesztinát elborította, a hatóságok számára korántsem jött váratlanul. Már napok óta bizonyos nyugtalanság volt észlelhető és beavatott körök már október 13-án számoltak az új zavargások kiterjedésével. A Waad-Leumi, a Zsidó Nemzeti Tanács elnöke, Jizchak Ben Zwi és a zsidó szervezetek vezetői hosszas tanácskozásokon beszéltek meg az elkövetkezendő események elleni védekezési módjait, majd figyelmeztették a mértékadó köröket arra, hogy az arab terroristák fészkeiben gyanús mozgulások észlelhetők és az arab falvakban mozgósították a nacionalista arab ifjúsági szervezeteket is. Kormánykörökben úgy látják, hogy az új terrorakciók választ jelentenek a kormánynak az elmúlt hetekben, a terrorista vezetők ellen végrehajtott szigorú intézkedéseire.

Az ostromállapot kihirdetése minden pillanatban várható. Egyelőre a rendőrség megszállta Jeruzsálem összes hadászati szempontból fontos pontjait. Erős rendőrszakszok cirkálnak az utcákon, melyek a sötétség beálltával teljesen kiürülnek, miután a lakosságnak a rendőrség szigorú intézkedésére esti 6 óra és reggeli 5 óra között tilos házaikat elhagyni. Az autóbusz szolgálat szünetel, péntek óta pedig az egész országban szünetel a vonatok forgalma is.

Az ország más részeiből is igen nyugtalanító hírek érkeznek. Kaukázus felgyújtották az Irak Petróleum Company olajvezetékét, melynek lángjai nappali fényvel világítják meg a környéket. A Ginegar telepítvény ellen a Közép-Lmekben, a Newe Jakob ellen Jeruzsálem mellett, Afulah és Migdal Zedeek telepítvények ellen fegyveres támadást kíséreltek meg az arab terroristák. A támadásokat a segédrendőrökkel megerősített rendőrség mindenütt visszaverte. Egyelőre még nincsenek hírek arról, hogy ezek a hareok jártak-e emberáldozattal, de a jelek szerint egyelőre meg nem voltak halálos áldozatok. Galiliában szintén több kolóniát támadtak meg. Safedben és Tiberiasban egyelőre nyugalom van. Tel Aviv környékén szintén nem voltak említésre méltó zavargá-

sok. Ezzel szemben Ben Semen egy óra hosszat tartó arab tüzelésnek volt kitéve. Sebesülés azonban nem történt.

Különösen feszült a helyzet Jaffában. Itt is erős rendőrfőnök cirkálnak állandóan az utcákon. Nazarethben Moussa Khamis körzeti rendőrtisztet világgos nappal négy fegyveres arab támadta meg. A rendőrtiszt revolvért rántott és elűzte a támadókat. Azában Jichak Wischnewski rendőrré s Jakob Kohen segédrendőrré rálöttek és súlyosan megsebesítették mindkettőjüket. A nemrég berendezett Tirath Zwi kolóniában dolgozó zsidó földmunkásokat 15 főnyi arab terrorcsoport támadta meg. A megjelenő rendőrség tíz támadót elfogott. A jeruzsálemi rendőrállomás közelében, ahol júniusban merényletet kíséreltek meg Spicer rendőrfelügyelő ellen pokolgépet találtak, melyeknek óraszerkezete pár perccel későbbre volt beállítva. Ha nem fedezik fel idejében a bombákat, azok felrobbanva óriási pusztítást vittek volna véghez.

Azoknak az arab vezetőknek sorában, akiket kiutasítottak az országból, van A. Roch Abdul is, akiről köztudomású, hogy azonos a Németországból származó hírhedt antiszemitaival, Alfred Rock-kal, aki az arabok között asszimilálódva azok között igen nagy tekintélyre tett szert. Fauzi Bey el Kaukady, a hírhedt terrorista vezér szökése után Rock vette át a szétugrasztott arab bandák újjászervezését. Rock úgy szerepel, mint összekötőtiszt a nacionalista arabok és a Harmadik Birodalom között.

Egyre határozottabban tartja magát az a hír, hogy a jeruzsálemi főmufti az Omar mecsetből arabnak öltözve átszökött a határon. Ennek a híresztelésnek az szolgáltatt tőpot, hogy a főmufti ezúttal először nem vezette a pénteki imát, holott ezt korábban soha nem mulasztotta el. Állítólag Szíriában menekült családotól. Környezetének sok tagját letartóztatták. Ugyancsak szilárdan tartja magát az a hír is, hogy Fauzi Bey el Kaukady, a hírhedt lázadó vezér adjutánsának, Achmed Elashamar kíséretében titokban visszatért Palesztinába és személyesen vette kezébe a lázadás vezetését.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Hát nem sorvad
a pesti hitközség?

Hitközségünk vezetői, amikor nagy „alkotásaikat” sorolják fel, azal is el szoktak dicsőkedni, hogy a pesti zsidó ifjúságot megszervezték 64.000 kartotékkal! — ez volt a világ elképzelésére először kimondott nagy szám. Ennyi a beszervezett pesti zsidó ifjú! Azután elmúlt egy-két hét, jöttek a szímehasztórai-esti és egyéb körzeti elnöki beszédek. Ezekben a 64.000 helyett már csak 10.000-ról esett szó. Most pedig, a legújabb védelmi iratban a 10.000-ból már csak 8000 lett.

Nos, hát nincs igazuk azoknak, akik itt a sorvadás tüneteit konstata-
lják?! De mintha nemesak a számok-
mokban jelentkeznek ez a vésszes tü-
net, hanem mintha az igazmondást
is kikezdte volna már...

A zsidó nemonesz

A Szombat című lap legutóbbi szá-
mában a szerkesztő úr elméjét fut-
tatja a zsidó nemoneszről. Elisme-
rem: ötletesen, szellemesen. De —
hiányosan! Ha megengedi, ajánla-
nám, hogy kiegészítésül legközelebb
mutassa ki azt is, hogy azokon ki-
vül, amiket felsorol, — de nem tart
meg! — mi minden érthető még a
nemonesz alatt? Pl. talán az is, hogy
ha hat év után meg is változtat-
hatja az ember a nézetét vagy el-
veit, az még sem egyeztethető ösz-
sze a zsidó nemoneszszal, hogy reg-
gel más igazságra esküdjék, mint
délben. Mert hat év sokat változtat-
hat — már akin! —, de hat óra?...
Vagy elmagyarázhatná azt is, hogy
ne keresse a más szemében a szál-
kát, aki a magában a dorongot
sem veszi észre. Egy kicsit ez is
zsidó nemonesz. Vagy: Ne hirdesse,
hogy „bizonyos dolgokat nem lehet
leírni, nem szabad megírni: non
scripta — nem szabály, de a köz-
tisztesség így kötelez” — ne hir-
desse ezt az, aki maga kivételt
is statuál alóla. Mert mi nagyon jól
tudjuk, hogy a Szombat sok mind-
ent tud, amit azonban nem ír meg;
de mi is sok mindent tudunk, amit
szintén nem írunk meg (legalább is
egyelőre). De a két nemonesz között,
amely mindkettőnkét visszatart a
megírásról — óriási a különbség.

Az egyik mögül valahonnan —
mintha egy „veres egér” ugrana
elő. Persze mi a szembenállók ezt
észrevettük, ő maga — miért venné
észre? Erre nem kötelez a zsidó
nemonesz.

Fábián Béla
sem próféta
a hazájában?

Fábián Béla lelkes ember. S
amiért ő lelkesedik, azért ki is áll.
Még ha harcolni kell is érte. Meg-
mutatta most is, amikor legutóbb a
törvényhatósági tisztviselők fize-
tőrendezése mellett tört lándzsát.
A drágaság már türethetetlen és ja-
vulásra semmi kilátás. A tisztvisel-
ők fizetésredukcióját annak idején
csak átmenti intézkedésnek kon-
templálták, mégis mindmáig fenntar-
tották. Ők tehát már eleget ál-
doztak, itt az ideje, hogy most se-
gítsünk rajtuk. Ilyeneket mondott
Fábián, és mindn igaz ember őszin-
tén helyeselt neki.

Csak egy kancelláriai tisztviselő
tette rá ezt a megjegyzést:

— Warum in die Ferne schwei-
fen? Miért nem érdeklődik Fábián
képviselő úr a mi megélhetésünk
iránt is? Hiszen nálunk előljá-
ró, hátha keresztül is tudna vinni va-
lamit?! Avagy talán attól tart, hogy
az ő szavát sem fogadják be az ille-
tékes fülek?

„Látni akarom,
milyen okok vezetik
őket az ellenzé-
kieskedésben”

Ezt a mondatot Stern Samu hit-
községi elnök mondotta egyik leg-
utóbbi propaganda-beszédében. A
sok-sok lehetséges felelet közül ime
most csak ez az egyetlen egy —
mutatóba.

Van a hitközségnek egy nagyon
szerencsétlen, beteg, magával tehe-
tetlen „tisztviselőnöje”. Az apja az
egyik templomban samesz volt. En-
nek tragikus körülmények között
bekövetkezett halála után az akkori
elnök, boldogult Kaszab Aladár,
úgy intézkedett, hogy a szerencsét-
len özvegy és beteg leánya a temp-
lom házában lakhassanak tovább és

hogy a leányt akármilyen igényte-
len munkára is, de alkalmazzák a
hitközségnél, hogy ezen a címen
kaphasson legalább havonta egy
pár pengőt A szegény leányt egy
áldottlelkű hitközségi kézbesítő
vitte mindennap tolokocsin az iro-
dába és onnan haza. Ez a kézbesítő
is szórnyen nyomorgott és néhány
hétrel ezelőtt végső elkeseredésében
világgá ment, eltűnt. Ennek követ-
keztében az említett beteg tisztvisel-
ő, aki nem tud járni, nem mehe-
tett be a hitközségi irodába. A kan-
cellária megsokalta a munka nélkül
való heti 15 P fizetést, nemrégiben
tehát felmondták a szegény leány
állítását. (Hogy időközben interven-
cióra állítólag hatálytalanították a
felmondást, mit sem változtat a hal-
latlan szívtelenségen.)

Más. Volt azután a hitközségnek
egy másik szerencsétlen tisztvisel-
ője, aki feleségével és két gyerme-
kével a legnagyobb nyomorban ver-
gődik. Ez az ember beleőrült a nél-
külözésekbe, tébolydába kellett szál-
lítani. A család kapta rövid ideig
a szerencsétlen ember heti 26 pen-
gő fizetését, de két héttel ezelőtt az
ő állását is felmondták.

Más. Ezzel szemben tudunk olyan
valakiről, aki már évek óta hűz
havi járandóságot, mert elvonta a
nyilvánosság elől azt a röpiratát,
amelynek megjelenése valakinek
nagyon kellemetlen lett volna.

*

Ime, most láthatja az elnök úr,
ebből a rövid mutatóból is, hogy a
többi között miféle okok vezetnek
bennünket az „ellenzékeskedésben”.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

— A községkerületi bírák névsora.
A VI. községkerület közgyűléséről
szóló tudósításunkból hiányzik a
kisorsolt bírák névsora. Ezt meg-
szerzendő, a községkerület irodájá-
hoz fordultunk, ahol azt a választ
kaptuk, hogy a névsor csak az el-
nökség engedélyével adható ki. Ezt
megszerezni — érthető okokból meg
sem kíséreltük. De kérdezzük:
miért szükséges az elnökség enge-
délye? Vagy a kisorsolt bírák név-
sora csak „gutgesimnt” lapok szá-
mára áll rendelkezésre?...
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

NEUWIRTH TESTVÉREK óras- és ékszerészek
Budapest VI, Király-u. 28. Telefon: 125-084

Alkalmi és nászajándékok, briliáns ékszerek,
ezüst gyertyatartók, serlegek, menorák, tóra-garnitúrák

nagy választékban! **Alkalmi vételek.** Saját műhely! Szombat- és ünnepnap zárva!

Síremléket Kecskeméti Vilmosnak

A hitvesi kegyelet öröködik Istenben boldogult *Kecskeméti Vilmos* sírhalmán, *de a köznek is vannak kötelességei* a nagyszerű tollú újságíró, a jó magyar ember, a buzgó zsidó emlékezetének fenntartása, megőrkítése iránt, aki agyával, lelkesedésével és hűségével gazdagon megtermékenyítette a felekezeti élet ugarát. Nem volt üzletember, még kevésbé jó kalmár, nem is akart az lenni. Nem adta bérbe tollát, nem hagyott hátra anyagi javakat gyászoló családjára számára, melynek otthona az ő második temploma volt. Az első a zsinagóga, melyért meleg szívvel, önzetlenül küzdött utolsó lehelletéig. Fölötte érdemes arra, hogy a *zsidó közélet lerója iránta érzett háláját*, s hogy a síremléken, melyet hamvai fölé szántunk, nyoma legyen annak a nagy elismerésnek, mely olvasói táborát életében annyira eltöltötte.

Bizalommal fordulunk a magyar zsidósághoz, segítse elő azt az óhajtatásunkat, hogy

KECSKEMÉTI VILMOS
hírlapíró, a „Zsidó Élet” alapítója

és szerkesztője sírhalmát mielőbb díszíthesse az ő munkálkodásához és a felekezet haláljához méltó síremlék.

Budapesten, 1937 október hó.

Dr. Berényi Sándor ügyvéd, író,

Cserkúti Engel Györgyné,
sz. Lázár Franciska író,

Dr. Feleki Sándor író,
a Petőfi Társaság tagja,

Dr. Friedmann Ignác
m. kir. kormányfőtanácsos,

Gerő Ödön hírlapíró,

Jánosi Engel József
m. kir. udvari tanácsos,

Katona Gyula
ny. kir. műsz. igazgató

Dr. Kriszhaber Adolf
a budai izr. hitközség elnöke,

Dr. Patai József
a „Múlt és Jövő” szerkesztője

Adományok: Benjamin Jenő
(Temesvár) 30, Kubán Endre (Temesvár) 10, Strausz Lajos (Bpest),
ny. műszaki főtanácsos 2 pengő.

Két tekintet

Hár pattant meg egy hegedűn és nyomasztó érzéssel kérdjük, mi történt. Erecske pattant meg egy szíven, nem történt semmi, csak egy emberi lényel lett kevesebb.

„Kezdetben vala a sötétség”, mondja az „írás”, de hogy ettől kezdve az első napsugárig mi minden játszódik le az élet színpadán, arról hallgat a krónika. Hallgat arról, a hónapokon át tartó élet-halál-harcról is, amelyet az anya vív kis utódjával és midőn a teste gyötrelmetől elfáradva, mosolygós, könnytelm szemével megpillantja gyermekét, az erős napsugaraktól félti.

Gyors egymásutánban peregnék a napok és mulnak az évek, a csesemőből az ifjú tavasz lesz. Menyngyi remény és még több családás. Bujósdít játszik a nap. Az ifjúi hűv utat akar törni magának az élet útjain, de derűs égből villám csap le és egy reményteljes csillaggal kevesebb marad.

Lassább ütemben, de felfelé ívelően forog a sors kereke és eléri a déli órák. Harangzúgás figyelmezteti a halandót, hogy a nap tetőpontjára érkezett. Félő gonddal lessük a fénylő sugarakat, mert minden muló pere az árnyék közeledtét jelzi.

Fenséges az őszi nap is. Minden növény, gyümölcs ünnepi köntöst ölt, de mintha ez ünnepi köntös alatt néma fájdalom honolna. Utoljára marad e színpompában a szőlő, talán, hogy fájdalmát a bor mámorába fojtsa.

„Hervad már letűnünk
díszei hullanak...”

Éles kárpáti szél süvít keresztül és térti el átjáról a derűs napsugarat. Még vissza-visszatekint párszor. Engye megbékülés és szeretet sugárzik belőle, majd utolsót lobban és nincs tovább.

Fried Ignác.

A „Végtelen nyomában”

E. LÁZÁR FRANCISKA új verseskötete

E. Lázár Franciska nevét a „Zsidó Élet” olvasói jól ismerik: nem egy mély érzésű verse jelent meg lapunk hasábjain. De ismeri és elismeri őt a magyar írótsadalom is, aminek jeléül az elmúlt évben a Petőfi Társaság hívta meg felolvasói sorába.

Új verseskötete „A Végtelen nyomában” új állomást jelent írói fejlődésében. Most már eljutott a költő útjának ahhoz az állomásához, mely a csúcs felé vezet: érzései kristálytisza egyszerűséggel jelentkeznek azzal az egyszerűséggel, mely az igaz költőt jelzi.

E. Lázár Franciska az egyetemes-ség, a Mindenség költője. Keresi, kutatja a nagy Mindenség titkait és minden útja Istenhez vezet, Istenben találja meg minden kérdésére a feleletet. Isten jelen van minden írásában, ha nem is írja le a nevét. A benne való feltétlen hit erős pillére költészetének. De megszólalnak lajtján a hazaszeretet izzó dalai, gyermekkorának édes-bús emlékei s a bűbajos Kelet megejtő varázsa is. Az olvasó szeretettel olvassa végig új kötetét és azzal a jóleső érzéssel teszi le, hogy érdekes írásműnek szentelt időt.

— **Fürdőgető Zoppotban.** Egy nemzeti szocialista gyűlés alkalmával a danzigai nemzeti szocialista párt vezetője annak a kívánságnak adott kifejezést, hogy a zsidók fürdőlátogatásait a minimumra csökkentsék, a strand egy külön részét kerítsék el a számukra és csak, a számukra fenntartott helyeken ékezhettek, illetőleg szórakozhatnak.

— **Letartóztatták a Paraguay zsidóság több vezetőjét.** Paraguay zsidó hitközségének több előkelő tagját váratlanul letartóztatták, többet közülük annak ellenére, hogy több, mint 30 éve laknak az országban, kiutasítottak kommunista mozgalmakban való részvétel címén. További 200 család kiutasítása még várható. Zsidó körökben annak a gyanúnak adnak kifejezést, hogy a letartóztatások és kiutasítások ottani nemzeti szocialista körökből származó denúciálás alapján történtek.

5⁰/₀ kedvezményt adok aki elapra hivatkozik. Függőnyt, öltönyt, felöltőt, gallért legolcsóbban és legszebben tisztít

GERÖFFY IMRE

vegytisztító és gőzmosóda

Szondy-utca 66. Telefonhívó: 125—767

REMBRANDT

érdemrendet adományoz

Irla: PETERDI ANDOR

A történet 1655-ben játszódik le Hollandia kikötővárosában Amsterdamban. Rembrandt, a festő, a kikötő tájékán a halászok és hajósok megszokott kocsmája felé tart. Fáradt és lassú lépésekkel halad az augusztusi forró délutánban. A tengerparti emberek már ismerik ezt a furesa embert, aki az egyszerű kikötőmunkásokkal is szóba áll, el-el tréfálgat velük, néha, mikor jó kedvében van sikamlós történeteket mond el nekik, mire ők hangos hahotákban törnek ki s alázatosan megköszönik a józú történeteket s utána szívesen állnak neki, ha kedve szertyan, hogy rajzolja őket. Ha művész pénzzel kibélelten jelen meg közöttük, akkor ilyen kis munka után meg is vendégeli őket a kocsmában. Ilyenformán természetesen, hogy Rembrandt urat ezek a kemény és viharendzett emberek szeretik és tisztelik.

Most azonban Rembrandt egyáltalában nem volt mulatos kedvében. Komoran ment a maga útján, sapkáját mélyen a homlokára hajtotta s nem nézett se jobbra, se balra. Ha egy ismerőse szembe került vele, nem vette észre. Nem volt kedve szóbaereszkedni senkivel. Ha valaki köszöntötte, visszaköszönt és tovább állt. Egy hajó érkezését várta. Annak sietett elébe. Egy flandriai kereskedő jelezte érkezését, aki képeket akart vásárolni tőle. Soha alkalmasabb időben nem jelentkezhetett valaki ilyen szándékkal nála. Adósai szorongatták s már árverés volt kintüve minden holmijára s hiába lötött-futott a hitelezőkhöz, a hatóságokhoz, hogy halasztást nyerjen a fizetésre, hasztalan volt. Veszített pőrei az utolsó terminusig jutottak. A hullámok összecaptak a sorsüldözötti Rembrandt felett. Vagy fizet, vagy pedig szétzedik s elkótyavetyélik mindenét. Ezért volt olyan levert Rembrandt és sapkája alól a tenger felé pislogott, nem-e tűnik fel a távolból a hajó, amely az ő megváltóját hozza.

A kocsmá ott volt a kikötővel szemben. Néhány halász lődörgött az ajtó előtt s Rembrandt megszólította őket.

— Mikor kell a flandriai hajónak megjönni, fiúk?

A halászok, akik nagyon jól voltak tájékozva a jövő és induló hajók felől, valamennyien egyszerre akartak felelni, Rembrandt únak, akit különben is jól ismertek.

— Adjon Isten Rembrandt úr! — köszöntötték kórusban. — A flandriai hajó nemsokára feltűnik a tenger színén. Itt lesz az nemsokára!

Egy jókedvű halász, pipáját foghegyre szorítva szólt:

— Mire megissza itt bent a mai adagját, már hallani is fogja a kürtjeit, meg a harangját Rembrandt úr!

— Köszönöm fiúk! — ezzel befordult a kocsmába, leült egy sarokasztal mellé s megrendelte a borát, megtömté pipáját, rágyújtott és várt, pipálgatva és időgálva. Közben azon járt az esze, hogy mit is fog csinálni, ha nem jön a vevő? Ki fogja elhárítani ezt a vihart a feje felől? És gondolatban végigszárguldozott Amster-

dam valamennyi korifeusain, akik között sok volt a tehetős ember, akiket valamikor festett, de akikre gondolt közülük, mindegyiknél volt valami baj, amiért nem fordulhatott hozzá. Az egyiknek már tartozott, a másik megbántotta, a harmadik meg azért neheztelt rá, mert gyűlölt haragossá festette. Ezt meg is mondta Rembrandtnak, ha azután bármire is szükség lesz s befolyásos polgár kell hozzá, fordulj akkor is Grave-mannhoz. Ez volt tudniillik az a férfi, akit Rembrandtnak nem lett volna szabad lefestenie.

De őhöz is megfordult, mert őt is igénybevette már. Így hát tanácsalanul ült a kocsmasztal mellett s izgalmas keserűségében egymásután ürültek a poharak.

Egy másik, távolabbi asztalnál egy öreg hajós, kezére könyökölve ugyancsak pipázgatótt boroeska mellett s néha-néha a festő felé pislogott. Úgy látta, hogy Rembrandt úr nagyon rossz kedvében van. Hosszas tünődés után mégis csak átszólt hozzá:

— Jó napot, Rembrandt úr!

Rembrandt fölveti fejét s kissé riadtan néz a hang irányában. Ráismer az öreg Amselre:

(Folytatjuk).

Emlékek

Irla: FELEKI SÁNDOR

(12)

Lów Sámuel

Most egy éve húnyta le szemét kileneven éves korában a mindenki által szeretett „Samu bácsi”, aki halála napjáig gyakorolta orvosi prakszisát s az elsők közé tartozott. Végtelenül kedves, lehet mondani bájos ember volt, aki orvostudományi munkásságával nagy szolgálatot tett hazájának. Ő szerkesztette ugyanis sok éven át a Pester medicinisch-chirurgische Presse című orvosi heti lapot, mely német nyelven közvetítette a külfölddel a magyar orvosi bűvárlatoknak eredményeit. Nagy volt mint ember és kiváló volt mint orvos, s méltó testvére dr. Lów Imánuelnek s elhunyt két fivérének, dr. Lów Tivadar előkelő ügyvédnek és dr. Lów Tóbiásnak, aki már 29 éves korában Magyarország főügyészhelyettese volt s igen fiatalon dőlt sírba.

A szeretetnek és barátságának sok

szála fűzött Lów Sámuelhez, aki soká hűséges kártyapartnerem is volt. Minden évben születésnapjára egy kis tréfás verset küldöttem neki s már 24 óra múlva kezemben volt tréfás verses válasza. Még mult éve is ily verses levelezésben állottunk és — sajnos — költői válaszának vétele után néhány napra öreg barátom már halott volt. Álljon itt kegyeletes megemlékezéssel az általam és általa küldött utolsó kis vers. Az én mókás köszöntöm így hangzott:

Azt hiszem, az újság téved,
Amikor kileneven évet
Ró a vállaidra.
Mert „ki lelkében fiatal,
Idő nem ül rajt diadalt”,
Szól a heti szídra.

Rímét rímbe minek öltsem,
Hallgatok én inkább bölesen,
Oly dalt írnom nem lehet.

Amely méltón zengne téged,
 Tudásodat, bölcsességed
 S a te nemes lelkedet.

A rossz versért vezekelve,
 Hintek én most a fejemre
 Bő hamút.

S csak azt kérem, hogy az Isten,
 Hagyja köztünk soká itten
 Lőw Samut.

Már másnap megérkezett a kilencven évesnek szeretetreméltó verses válasza:

Nagy zavarba hoztál, bajokat

[okoztál,
 Verset írtál nekem, megköszönöm

[szépen.
 Bár nagyon szeretlek, versben nem

[követlek,
 Ehhez én nem értek, Múzsát meg

[nem sértek.
 Fűzfarímek párja, az talán még

[járja,
 Van barátom egy pár, aki ilyen

[elvár.
 Bevallom sub rosa, jobb nekem

[a próza,
 Óreg ember lettem, kedvről le nem

[tettem,
 Mert fiatal lelke, bár nincs

[házam, telkem.
 Összejöhetnének mi a télen egy

[párszor,
 Finom vacsorára s mellé jó pohár

[bor.
 Szébb idők az embert már nem

[igen várják,
 Megesókolom — ha engeded —

[életednek párját,
 Hogy van még hangulat, ezt ebből

[is látod,
 Szeretettel üdvözöl régi jó barátod.

Ily kedvesen dalolt a már kilencven éves öregúr, kinek elmúltát nagyon sok barátja és tisztelője siratja. Fájdalmasan teszem le sirjára a megemlékezés-e virágszálát, annak a Lőwnek hantjára, aki méltó fia volt nagy atyjának, Lőw Lipótnak, a nagy papnak és méltó fivére a kiváló Lőw-testvéreknek.

•••••

Barna Izidor

Mindenki csak *Barna Dórinak* nevezte, noha már a hatvanas években járt. Huszonhat éve, hogy meghalt ez a szeniális újságíró és író, és nemesak az írói körök, hanem a közönség egy része még most is szeretettel emlékezik vissza az ő kedves alakjára, gyémántként csillogó humorára és meleg szívére. Hőri-horgas volt a teste, haja és lecsüngő bajusza vörös, ezért Vörös Dórinak is hívták barátait, háta kissé görnyedt. De szemüvege alól, szeméből vig kedélye és tiszta, jó lelke csillogt.

Ő volt a magyar riportáznak megalapítója. Új szint, új formát adott az újdonságok megírásának s megmutatta, hogy halászhatja ki az ügyes újságíró a legelretettebb titkokat is. Ezt a két szót „nem lehet”, ő nem ismerte s egy-egy frappáns, fontos hírnek közléseivel nem egyszer a külföldön is nagy feltűnést keltett. Emellett pompás magyar nyelvezetével gyönyörű verseket is írt, melyek kötetben is megjelentek s annak idején méltó elismerésben részesültek. Hirlapírói pályáját a függetlenségi párt előkelő lapjánál, az Egyetértésnél kezdte, majd *Rákosi* Jenő meghívására a Budapesti Hirlap szerkesztőségébe lépett s nem kis mértékben járult hozzá e lap széleskörű elterjedéséhez. Emellett a roppant népszerű kétkrajcáros *Esti Ujság* szerkesztője is lett, mely hihetetlen nagy példányszámban jelent meg. Ennek az olesó, kis lapnak egy-egy gyönyörű, tartalmas vezércikke országos feltűnést keltett. *Rákosi* Jenő nagyon megbecsülte munkatársát, akit mindig „fiam”-nak szólított s azért nagyon fájt neki, mikor *Barna* váratlanul otthagya s a Pesti Napló felelős szerkesztője lett. De szíve csak visszavágyott régi lapjához s egy este, amikor *Rákosi* belépett a Budapesti Hirlap egyik szobájába, ahol *Barna* Izidor dolgozott, ott találta régi íróasztalnál *Barnát*, ki csak ennyit mondott elfogult hangon: *Gazdám, visszajöttem! Rákosi* pedig szótlanul és melegen ölelte magához.

Barna lelkes zsidó volt és hitéért nemesak tollal, de karddal is harcolt. Egy ízben a Budapesti Hirlap egyik jeles munkatársa, *Tóth Béla*, a hírneves író, valamely gúnyos megjegyzést tett a zsidóságra. *Barna* provokáltatta meg is verekedtek s a párba után *Tóth Béla* megölelte s így szólott: *Szervusz Dóri! Ne bolondozunk!*

Sok kedves történet maradt vissza újságírói leleményességéről, humoráról és aranyos szívééről. Hadd álljon itt néhány.

A mult század nyolevanas évek elején nagy hadgyakorlatok folytak Mezőkeresztes táján. Ott volt mint hírlapíró *Barna* Izidor is. Az egyik szolgát megvesztegette, hogy *Ferenc József* király íróasztala mellett levő papírkosár tartalmát csempésze hozzá. Így is történt. A papírhulladékok között egy fontos sürgőnyt is talált, melyet *Sándor* orosz cárnak küldött a királynak s igen bizalmas természetű volt. Még aznap *Barna* az Egyetértéshez juttatta s a sürgöny az egész világon nagy szenzációként hatott. Megindult a hivatalos vizsgálat, kitudódott, hogy *Barna Dóri* a bünök. Csak nagynehezen került ki a esávból. Két évvel később ismét hadgyakorlatok voltak s az egybegyűlt újságírók csoportjában a király észrevette és felismerte *Barnát*. „Was?” — szólott — „Der rote Jud ist schon wieder da?” De szavaiban több volt a derű, mint a harag.

Egy ízben egy istentől elhagyott

faluból kellett riportot írnia. Fogadó nem volt az egész községben, betoppant hát a jegyző lakásába, hogy ott szállást kérjen. A jegyző nem volt otthon, csak leánya. *Barna*, hogy jobban imponáljon s hogy el ne utasítsák, így szólott: „*Kisasszony, és Vajda János vagyok!*” Azt hitte, hogy a nagy költő nevével imponázás hatást fog elérni. A kisasszony pedig így válaszolt: „*Vajda János? Sohasem hallottam a nevét!*”

Amikor a Pesti Napló szerkesztője volt, beállított hozzá egy fiatal versfaragó s bemutatott néhány éretlen, rossz zöngeményt. *Barna* elolvasta azokat s így szólott a „drukkoló” ifjúhoz: „*Kedves barátom, legyünk per tu-k!*” Kezét nyújtotta a fiatal embernek s ezeket mondotta: „*Most, hogy per tu barátok lettünk, elmondhatom véleményemet öszintén, anélkül, hogy megsértődnél. Ezek a versek a legrosszabbak, amelyeket ez évszázadban írtak. Szégyelheted magadat!*”

Akit megszeretett, azért a tűzbe is rohant volna. Áldozatkésztsége hátráltan volt. *Herczeg* Ferenc együtt dolgozott a B. H.-nál s a nagy író emlékirataiban megemlíti, nagy hálaival és több ízben, hogy *Barna* mily páratlan hűséges barátja volt. Mikor *Herczeg* első darabját adták a Nemzeti Színházban, mondja maga az író, *Barna Dóri* jobban izgult és drukkolt, mint ő maga s mikor a színmű első felvonása után felhangzottak a tapsok, odarohant azokhoz, akik nem tapsoltak s heves szemrehányásokkal illette őket. Majdnem párba is kelekezett belőle.

Ezeket a záró sorokat, melyeket *Herczeg*, hazánk legnagyobb írója *Barnáról* és a zsidóságról írt, ajánljuk a tisztelt antiszemita urak szíves figyelmébe. Így jellemzi *Barnát* és a zsidóságot:

„A zsidóság érdemei a magyar szellemi életben elvitathatatlanok. Erről azonban nem is szabadna diszkussziót folytatni Sok zsidóval álok szoros barátságban. Nem a zsidót szeretem bennük, hanem az embert. Fiatal koromban elmondhatatlanul nagy segítségemre volt pályámon *Barna Dóri*. Rőla már írtam egyszer. A legmélyebb hála és megköszönés szavaival. Rágondolva néha, majdnem azt hittem, hogy a barátság, önfeláldozás, önrizet megtagadásáig menő jóság ilyen fokára csak zsidó képes. Talán kiesit keleti vonás is ez. A Kelet ismer ilyen mély, szinte misztikus barátságot és jóságot. Mindezt azért mondom el, mert dokumentálni akarom, hogy a magyar írókat magam részéről nem látom oly megkülönböztetéssel: ez zsidó, amaz nemzsidó. Soha ilyen szempontok nem vezettek és soha semmiféle olyan szándékkal nem rokonszenvezhetek, mely a zsidó íróktól meg akarja tagadni a nemzethez való hozzátartozását.”

Kedves, pihenő öreg barátom! Szébb akkorokkal nem fejezhetem be a rólad való szerető megemlékezést, mint *Herczeg* Ferencnek e megható szavaival.

(Folytatjuk.)